

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Fakulta humanitních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tomáš Hrubý

Daktyloskopie optikou českého denního tisku mezi lety 1900–1938

Praha 2024

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Pavel Baloun, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechna použitá literatura byla řádně citována.

V Praze dne:

.....

Tomáš Hrubý

Poděkování

Rád bych poděkoval svému vedoucímu práce Mgr. Pavlovi Balounovi, Ph.D. za ochotu, veškeré rady a významnou pomoc při psaní této bakalářské práce. Především také za jeho trpělivost a cenný čas, který mi věnoval.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje analýze reprezentací daktyloskopie v československém meziválečném tisku z období let 1900-1938. Samotná práce zprvu popisuje historii českého meziválečného tisku. Dále se přesouvá k tématu daktyloskopie, její historii a souboji, který svedla s konkurenční identifikační metodou. Vysvětluje také problematiku četnictva na přelomu prvorepublikového období, během kterého se v policejních sborech pozvolna začínala využívat daktyloskopie a její zneužití daktyloskopie k marginalizaci konkrétních skupin. V závěru práce následuje analýza dvou historických případů, ve kterých sehrála daktyloskopie významnou roli. Popisuje, zda a jak byl přínos daktyloskopie v těchto konkrétních případech zmíněn v určitých periodických a zodpovídá otázku, jakým způsobem byla daktyloskopie interpretována publiku meziválečného tisku.

Klíčová slova: daktyloskopie, otisky prstů, identifikace, otisk, identifikace pachatele, politický systém, historie tisku, periodický tisk, stranický tisk, tiskové koncerny

Annotation

The bachelor thesis is devoted to an analysis of the representations of dactyloscopy in the Czechoslovak interwar press from the period 1900-1938. The thesis itself first describes the history of the Czech interwar press, before moving on to the topic of dactyloscopy, its history and the battle it waged with competing identification methods. Furthermore, the thesis elucidates the role of the gendarmerie at the turn of the First Republic period, during which dactyloscopy was gradually introduced into the police force, and the related misuse of dactyloscopy to marginalise specific groups. The thesis concludes with an analysis of two historical cases in which dactyloscopy played a significant role. The text goes on to describe whether and how the contribution of dactyloscopy was mentioned in certain periodicals at the time, and answers the question of how dactyloscopy was interpreted by the audience of the interwar press.

Keywords: dactyloscopy, fingerprints, identification, fingerprint, suspect identification, political system, press history, periodical press, party press, press concerns

Obsah

Úvod	6
<i>Prameny</i>	<i>7</i>
<i>Výzkumné otázky a metodologie</i>	<i>8</i>
Historie českého předválečného a meziválečného tisku	9
<i>Stranický tisk a tiskové koncerny</i>	<i>11</i>
<i>Bulvární tisk.....</i>	<i>13</i>
<i>Tisk pro ženy.....</i>	<i>14</i>
<i>Závěrem k vydávaným tiskovinám</i>	<i>14</i>
Co je to daktyloskopie	15
<i>Historie daktyloskopie</i>	<i>16</i>
<i>Souboj identifikačních metod</i>	<i>16</i>
Četnictvo a počátky daktyloskopie v Československu.....	19
<i>Zavedení daktyloskopie ke kontrole nebezpečných menšin</i>	<i>20</i>
<i>Alternativní využití daktyloskopie v tištěných médiích.....</i>	<i>22</i>
<i>Daktyloskopie jakožto inovace, reakce a adaptace</i>	<i>24</i>
Analýza skutečných případů prostřednictvím dobového tisku	29
<i>Záhadná brněnská vražda služky Štěpánky Sedlařkové.....</i>	<i>29</i>
<i>Trojnásobná vražda lesního rady Tilla a jeho rodiny</i>	<i>31</i>
Závěrem.....	34

Úvod

Identifikace pomocí otisků prstů je jedním z nejpřesnějších, nejpoužívanějších a nejstarších prostředků identifikace. Jedná se o nejpřirozenější, nejrychlejší a nejdůvěryhodnější formu osobní identifikace. Takto by se dal interpretovat text, který ve slavném časopise Nature v roce 1880 publikoval lékař Henry Faulds.¹

V této práci se pokusím ukázat, jak byla daktyloskopie vnímána širší, česky hovořící, veřejností. Za účelem zjištění odpovědí je nejprve nutné zprostředkovat čtenáři historii denního tisku. Jaká témata se v tiskovinách objevovala, o čem se v různých periodických psalo a na jaké publikum byly konkrétní tiskoviny cíleny. Následně vymezím, jaké tiskoviny v dané době vycházely a jaký vliv na ně měla politická situace. Od tématu tiskovin se budu posléze přesouvat k dějinám daktyloskopie na českém území, kterým bylo věnováno spoustu různých titulů, ale žádný z nich se nezaměřuje na to, jak byla tato metoda prezentována v různorodém českém meziválečném tisku. Z různých titulů se mohu domnívat, kdy, kde a jak se tato metoda identifikace objevila na českém území, ale otázka její prezentace prostřednictvím denního tisku zůstává prozatím nezodpovězena. Mým cílem je nabídnout čtenáři vhled do historie tištěných médií, daktyloskopie a následně tato dvě témata propojit.

V práci budu zprvu hovořit o historii tisku. Jak vypadaly tištěné noviny, jaké druhy tiskovin vycházely, jaký byl jejich obsah a jak byly tiskoviny využívány nejen ke sdělení informací, ale mimo jiné také k šíření stranických myšlenek. Dále se v práci zaměřím na počátky daktyloskopie jakožto metody identifikace v českých zemích. Kde se tato metoda objevila? Jak předčila bertillonáž²? Jakým způsobem proměnila daktyloskopie práci policejních složek a k čemu byla zprvu využívána? Následně se na konkrétních případech pokusím čtenáři ukázat, jak byla metoda daktyloskopie prezentována určitým tiskem a zda byla společností přijímána spíše pozitivně nebo negativně.

¹ FLAUIDS, Henry. Nature. (Oct. 28, 1880) <https://www.nature.com/articles/022605a0>

² Bertillonáž je antropometrická metoda identifikace osob, která využívá měření specifických tělesných rozměrů a fyzických charakteristik k vytvoření jedinečného identifikačního profilu, vyvinutá Alphonsem Bertillonem koncem 19. století.

Prameny

Hlavní pramen této bakalářské práce je český periodický tisk vycházející v rozmezí let 1900–1938. Prvorepublikový tisk byl charakteristický tím, že některé jednotlivé listy zastupovaly různé politické strany. Nejednalo se o veškeré vydávané listy, ovšem v mnoha případech mohl být obsah jednotlivých tiskovin do jisté míry ovlivněn politickými názory, jiné tiskoviny byly ovšem zcela politicky nezávislé.

Nebudu se tedy věnovat pouze stranickému tisku, ale předmětem mého zájmu budou veškeré česky psané digitalizované tiskoviny. Téma snímání otisků prstů lze nalézt nejen v novinových článkách, kterým budu věnovat největší pozornost, dále se hojně vyskytuje například v různých časopisech nebo třeba v bulvárním tisku.

Díky jejich novodobé digitalizaci jsou dostupné a za použití klíčových slov je práce s nimi velice přívětivá a snadná. Za účelem zkoumání budu pracovat s různými periodiky a časopisy. Jsou jimi Národní listy, Lidové noviny, měsíčník *Eva*, *Expres*, *Večerní České slovo*, *Rudý večerník*, *Týdeník Čech*, *Rudé právo*, *Český směr*. Právě tato periodika přinášejí dle mého názoru dostatečný počet článků, které lze díky jejich datování vzájemně propojit a získat tak pohled různých listů či časopisů na stejné téma.

Za účelem nalezení relevantních článků využiji tato klíčová slova – daktyloskopie, otisky prstů, identifikace, otisk, identifikace pachatele.

Dle mého názoru je pro uvedení do problematiky vhodné také alespoň okrajově hovořit k tématu začátku vývoje daktyloskopie na území tehdejšího Československa. Jelikož se tato bakalářská práce zaměřuje na časové období mezi lety 1900–1938, je třeba chronologicky před vznikem Československa roku 1918 hovořit také o historii četnictva. K lepšímu pochopení rozvoje daktyloskopie bych rád okrajově pohovořil i tom, jak daktyloskopie ovlivnila životy tehdejších četníků. K čerpání těchto informací mi přijdou vhodná díla autora Radka Galaše *Československé četnictvo*³ a další.

Limitujícím faktorem při sepsání této práce je menší počet odbornějších prací českých autorů, které pojednávají o historii daktyloskopie v českých zemích. Najít tedy propojení českého tisku s problematikou daktyloskopie je velice obtížné. Právě to nabízí tato bakalářská práce. Novinových článků v mnou sledovaném období je dozajista velké množství, i když samotná metoda identifikace je v mnoha případech zmíněna spíše okrajově. Čtenář daného periodika byl zpravidla dopodrobna obeznámen s tím, jak metoda daktyloskopie funguje, jak se snímají otisky prstů, či kde se vůbec tato metoda objevila. Články často hovoří o důkazech ve formě otisků prstů, které usvědčují konkrétní osobu. Pro pochopení, jak tehdejší společnost vnímala nástup daktyloskopie, je nutné hluboce zabřednout do dobových článků periodického tisku. Stále je nutné myslet na historii denního tisku, které v této práci věnuji samostatnou kapitolu.

³ GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-3016-0.

Výzkumné otázky a metodologie

Hlavní výzkumnou otázkou této práce je, jak česká společnost vnímala zavedení daktyloskopie jakožto metody policejní identifikace v letech 1900–1938. Jak dobový tisk popisoval funkci této identifikační metody a s jakými úkoly ji spojoval? Byla společnost rozdělena v závislosti na případné odlišné prezentaci metody? Došlo v denním tisku ke změně interpretace identifikační metody? Na tyto otázky se v této práci budu snažit odpovědět.

Byla jednotlivými periodiky vnímána spíše pozitivně, nebo se tisk přikláněl k nedůvěře v tuto novou metodu identifikace? Šířila jednotlivá periodika informace o daktyloskopických nálezech v momentě, kdy právě tyto stopy hrály zásadní roli při dopadení pachatele? V této práci mě také bude zajímat, jaké konkrétní případy byly za využití metody daktyloskopie vyřešeny a zda byl důkaz pouhého otisku prstu dostatečným pro přesvědčení společnosti o vině či nevině. V části věnované analýze těchto případů se pokusím dohledat co největší možný počet různých periodik, která se věnovala stejné události. Tím získám vhled na možný názor čtenářů konkrétních periodik na identifikační metodu. Prostřednictvím těchto informací se pokusím pochopit pohled společnosti na danou problematiku.

K nalezení odpovědí využiji v práci metodu diskurzivní analýzy. Jedná se o metodu zkoumající mluvený projev, či v tomto případě psaný text. Zkoumanými prvky mohou být od jednotlivých slov, frází, vět až po formaci celkového daného tématu. Jedná se o užitečnou metodu při zkoumání, jakým způsobem byly určité události nebo jevy vnímány a prezentovány ve veřejném diskurzu. Po shromáždění pramenů lze identifikovat opakující se témata, například výhody či nevýhody metody a reakce veřejnosti. Následnou analýzou je možné zjistit, jakým způsobem byla daktyloskopie prezentována. Byly články převážně pozitivní, neutrální nebo negativní. Jak byly různé skupiny prezentovány v souvislosti s daktyloskopií (například zločinci). Syntézou těchto poznatků lze interpretovat, jak byla daktyloskopie vnímána společností.

„Diskurzivní analýza je poměrně novou metodou, přistupuje k textu jako k užitému jazyku, jenž je nedílnou součástí společenského života a výzkum jej musí brát vždy v úvahu. Jde o poměrně neustálený pojem, který z velké části závisí na oblasti výzkumu.“⁴

Pokud tedy dobové noviny například často informují o úspěšném řešení kriminalistických případů za pomoci daktyloskopie, může to naznačovat pozitivní vnímání této metody jako přínosné inovace. Ovšem, pokud jsou zpravidla zmiňovány její nedostatky a obavy o chybách v identifikaci, dále také v nedůvěře k této metodě, může to naznačovat určitou skepsi.

⁴ BENEŠ, Vít a DRULÁK, Petr (ed.). Metodologie výzkumu politiky. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019. ISBN 978-80-7419-283-8.

Historie českého předválečného a meziválečného tisku

Situace periodického tisku byla před první světovou válkou dynamická a odrážela politické, kulturní a společenské změny dané doby. Tiskoviny hrály klíčovou roli z hlediska formování veřejného mínění a politického vědomí. Existovalo značné spektrum periodik deníky, měsíčníky a další. V reakci na rostoucí zájem vznikala celá řada dalších tiskovin a nových titulů. Kromě denního tisku, který se zaměřoval na aktuální zpravodajství vycházelo také značné množství bulvárních časopisů přinášející čtenáři atraktivnější obsah. Vycházely ovšem také časopisy zaměřené na konkrétní publiku. V této části práce se zaměřím například na tisk pro ženy, který reflektuje specifické zájmy, přináší inspiraci a praktické rady. I zde lze totiž nalézt zmínky o daktyloskopii.

Denní tisk byl jedním z prvků, který hrál klíčovou roli při utváření národního povědomí a sdílených hodnot. Jednalo se o nejranější formu intelektualizace. Kromě agitační a komunikační funkce, tisk také úspěšně obohacoval a rozvíjel moderní jazyk.⁵ Vznik samostatného státu ovlivnil tisk hlavně zavedením demokratického zřízení. Tato forma vlády zaručovala svobodu tisku, a to ústavními a právními opatřeními. To bylo klíčem k rozvoji nezávislých médií. Svoboda tisku ovšem nebyla úplná a zcela jistě se nedá porovnávat se svobodou, o jaké bychom stejnými slovy hovořili dnes. V Ústavě byla zanesena zmínka o „předběžné“ preventivní cenзуře. Před publikací bylo tedy vždy nutné nechat daný text schválit. Bez tohoto schválení nesměl být žádný text uveřejněn. Další možností cenzury byla takzvaná možnost cenzury represivní.

Ta spočívala v následné kontrole již uveřejněného textu, přičemž v tomto období se týkala převážně médií nesouhlasně hovořících o idejích první republiky. Pokud bylo při kontrole zjištěno cokoli závadného, měla státní moc možnost zakročit. Tím bylo myšleno například zahájení trestního stíhání redaktorů, vydavatelů apod. Cenzura byla prováděna převážně soudem schválenými konfiskacemi částí, či celých textů. Další možností bylo například zabavení tiskopisu.⁶

Faktorem ovlivňujícím růst vydávaných tiskovin byl také nárůst vzdělanosti a kultury české společnosti. Rozšiřování českého jazyka a povědomí vedlo stoupence k podpoře četby tištěných médií jakožto k prostředku šíření informací a vzdělávání obyvatelstva.

„V důsledku školské politiky a reform, které začaly za vlády Marie Terezie, byla v době, kdy probíhala fáze B českého a slovinského národního hnutí naprostá většina příslušníků těchto formujících se národů alfabetizována a tento proces byl dovršen v průběhu fáze C. Proto mohl tisk a literatura sehrát mimořádnou úlohu nejen v těchto národních hnutích, ale také v národních hnutích na uherském území. Literatura se rychle emancipovala od závislosti na dominující německé kultuře a vyvíjela se k národní svébytnosti.“⁷

⁵ HROCH, Miroslav. V národním zájmu: požadavky a cíle evropských národních hnutí devatenáctého století v komparativní perspektivě. [2. vydání]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-298-7.

⁶ WEYR, František. Soustava československého práva státního. V Brně: Barvič & Novotný, 1921, s. 296. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:99af5c9b-a962-4191-a509-9bed2ab79fbb>

⁷ HROCH, Miroslav. V národním zájmu: požadavky a cíle evropských národních hnutí devatenáctého století ve srovnávací perspektivě. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-298-7. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:2d29eb60-da35-11e2-a0b3-5ef3fc9bb22f>

V meziválečném období nebylo o tiskoviny nouze. V roce 1924 vycházelo v Československu celkem 2400 samostatných listů, z nichž je 499 českých nebo slovenských.⁸ Druhů tiskovin bylo samozřejmě více. Ať už se jednalo o různé deníky, týdeníky, tisk zaměřený na určité publikum (například ženy) nebo třeba tisk bulvární. Role, kterou tato forma tištěného média sehrála právě v době meziválečného období, byla velice důležitá. Tištěná bulvární média vsadila na lidskou touhu po senzaci, které byly dostupné pouze v bulvárním tisku. Jednalo se o zcela odlišný druh tisku, než který býval běžný a lidská touha po bulvárních zprávách se zasadila o masové rozšíření bulvárních médií. Nástup bulvárního tisku je v oblasti vývoje tištěných médií významným milníkem.

S rozvojem obecní samosprávy se začínala objevovat také regionální média, která ovšem také mnohdy bývala stranická. Pilířem tištěných médií i nadále zůstával celorepublikový stranický tisk. V dobách samostatného Československa existovalo mnoho politických stran a různých názorových směrů. Tištěná média mnohdy sloužila politickým stranám ke komunikaci s národem, k vyjádření politických postojů a myšlenek, případně k ovlivnění názorů čtenářů. Z regionálních médií může jako příklad posloužit *Ostravský poledník* Československé strany sociálně demokratické nebo deník Československé sociální demokracie *Nová doba* vycházející v Plzni.

„Náš tisk je ponejvíce soustředěn v hlavním městě státu. Je tím naznačena i dána mohutná kulturní síla Prahy v republice a její vliv na myšlení, kulturní a politické proudy země.“⁹

Noviny byly v letech 1900–1938 strukturovány podobně jako ty z okolních evropských zemí. Dle dostupných informací v českých zemích v letech 1920 vycházelo 2251 samostatných listů. Ovšem ne všechny z nich vycházejí v českém jazyce. I přesto to byl ovšem majoritní podíl všech tiskovin. Cizojazyčné tiskoviny tvořily podíl v 738 listech.¹⁰ Samozřejmě je ovšem nutný ohled na různá politická a kulturní prostředí, která jsou vždy specifická. Obecně ovšem noviny obsahují „Hlavní články“, které sledují klíčové události, a to nejen lokální, ale také zahraniční. Věnují se politickým událostem, společnosti, kultuře a ekonomice.

Periodických časopisů vycházelo roku 1929 v republice 2356, přičemž pouze 513 z nich bylo politických.¹¹ Vyjma hlavních článků mívaly noviny také různé sekce a rubriky, a to například sport, regionální zprávy a celkově různé oblasti zájmu. Tiskoviny často obsahovaly různé komentáře redakce. V těch vyjadřovaly jednotlivé redakce své postoje a stanoviska k událostem. Jak bylo řečeno, jednalo se převážně o stranický tisk a tyto komentáře byly jedním ze způsobů, jak propagovat stranické ideologie. Stejně jako dnes byly noviny plné různých reklam a nabídek produktů či služeb. Můžeme ovšem nalézt také různé inzeráty, například pracovní nabídky.

⁸ CHMELÁŘ, Josef. Státy, politické strany a tisk celého světa. Praha: Orbis, 1927, s. 119. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d137ba50-538b-11e8-946a-005056825209>

⁹ KOUDELKA, Jaroslav. Noviny, co jsou a jak se dělají. V Praze: Státní nakladatelství, 1932, s. 26. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:69b87bf0-e5a6-11e8-8d10-5ef3fc9ae867>

¹⁰ BERÁNKOVÁ, Milena, Alena KŘIVÁNKOVÁ a Fraňo RUTKAY. Dějiny československé žurnalistiky: celost. vysokošk. učebnice, Díl 3: Český a slovenský tisk v letech 1918-1944. Praha: Novinář, 1988, s. 58. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7f4e1d90-e01f-11e2-a0b3-5ef3fc9bb22f>

¹¹ KOUDELKA, Jaroslav. Noviny, co jsou a jak se dělají. V Praze: Státní nakladatelství, 1932, s. 26. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:69b87bf0-e5a6-11e8-8d10-5ef3fc9ae867>

Na příkladu Lidových novin je možné lépe pochopit, jak to v takové redakci vypadalo, jaké byly jednotlivé redakce a dokonce, že panovala určitá hierarchie mezi jednotlivými redakcemi.

Onou nejdůležitější redakcí byla dozajista redakce politická, která se dělila na zahraniční a domácí. Redakce domácí politiky byla vnímána vážněji, jelikož redaktoři snadněji získávají přímé informace od konkrétních politiků a jejich zdroje jsou tak považovány za přesnější. Mezi další významné redakce patří také redakce hospodářská informující o akciových trzích a velkoobchodních cenách. Samotný Karel Čapek ovšem zpochybňuje důležitost této redakce a to z hlediska čtenářského zájmu. „platí tichý předpoklad, že to někdo čte a že toho tudíž náš list potřebuje.“¹² Dalšími redakcemi jsou redakce kulturní písíci o obecné kulturní scéně (literatura, koncerty apod.) a redakce sportovní. Redakce soudní neboli „soudní zpravodaj“ předává čtenářům informace ze soudní síně. Jedná se o rubriku těšící se velikému zájmu a tak v období soudních prázdnin je nutno toto zpravodajství vytvářet spíše nežli o něm informovat. Často se tedy objevují falešné informace o neexistujících soudních procesech. Obor takzvaného lokálu informuje o veškerých možných událostech odehrávajících se na českém území. Od různých záležitostí města, přes kriminalistické zpravodajství, až po zprávy o počasí.¹³

Stranický tisk a tiskové koncerny

Československo by se dalo označit za výjimku, jelikož většina vydávaných tiskovin patřila různým politickým stranám. V okolních státech bylo ovšem běžné, že tiskoviny spadaly pod jednotlivé podnikatele. Na veškerých tiskovinách ovšem byla vždy uvedena informace, pod jakou konkrétní politickou stranu daný tisk spadá.¹⁴

Mimo svého ústředního stranického tisku vydávaly také různé strany mnohé další listy s konkrétním zaměřením na určitý segment čtenářů. Cílem politických stran bylo vybudovat silný tisk, který byl angažován jak politicky, tak hospodářsky a byl schopný oslovit široké spektrum čtenářů. Těmi byly ženy, děti a dále tisk se zaměřením na sport, či kulturu.¹⁵ Vyjma těchto různých tiskovin nastává také veliký rozmach bulvárních médií, kterými se v práci také zabývám, a to například *Expres*. Dále vycházela také nezávislá média např. list *Tribuna*, která nejsou přímo závislá na žádné politické straně. Periodika sloužila jakožto primární prostředek pro šíření důležitých informací, ale také k zábavě pro občany meziválečného Československa.

„(...) krom informování média slouží k ovlivňování recipientů, a zde již znalost či neznalost mimomediálního kontextu, z něhož lze odvodit, jak dalece je v titulu obsažen např. záměr propagandisticky či agitačně působit na čtenáře, hraje důležitou roli.“¹⁶

¹² ČAPEK, Karel a Lidová tiskárna (vydavatelství : Brno, Česko). Jak se dělají noviny. Praha: Lidové noviny, 1937, s. 20. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7a041450-f3fd-11e3-a2c6-005056827e51>

¹³ ČAPEK, Karel a Lidová tiskárna (vydavatelství : Brno, Česko). Jak se dělají noviny. Praha: Lidové noviny, 1937. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7a172720-f3fd-11e3-a2c6-005056827e51>

¹⁴ BERÁNKOVÁ, Milena, Alena KŘIVÁNKOVÁ a Fraňo RUTTKAY. Dějiny československé žurnalistiky: celost. vysokošk. učebnice, Díl 3: Český a slovenský tisk v letech 1918-1944. Praha: Novinář, 1988, s. 54. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7f046a60-e01f-11e2-a0b3-5ef3fc9bb22f>

¹⁵ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan a KÖPPELOVÁ, Barbara. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. 2., upravené a doplněné vydání. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0553-3. Str. 503 - 504

¹⁶ Orság, Petr. Mediální text jako historický pramen – možnosti a limity interpretace. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc. Dostupné na: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bocak1/subor/17.pdf>. Str: 136.

Mezi politické deníky patřilo například komunistické *Rudé právo*, *Národní listy* národních demokratů, *České slovo* národně socialistické strany, *Lidový deník* agrární strany. Samotné politické strany ovšem nemohly vydávat tiskoviny, a z toho důvodu bylo potřeba jejich vydávání zastřešit službami právě tiskových koncernů.

„Stranický tisk je řízen příslušnými orgány tak, aby plnil úlohu kolektivního agitátora, organizátora a propagátora.“¹⁷

Komeracionalizace tisku vedla v konkurenční boje politických stran i jim příkloněných tiskařských koncernů, které bojovali o počet čtenářů. Počty svých čtenářů se snažili zvýšit prodejem tiskovin za dampingové ceny a různými formami inzerce.

Na území Československa byl v meziválečném období největším tiskovým koncernem Melantrich.¹⁸ Nakladatelství Melantrich bylo v prvorepublikové éře známo pro své demokratické a liberální postoje a stojí tak například právě za tiskovinami národně socialistické strany, pro kterou vydával několik deníků (*České slovo*, *Večerní české slovo*). Dále také Melantrich vydává nestraničné časopisy, například (*Hvězda*, *Rozruch*, *Naše věda* ...).

Cílovou skupinou nebyli pouze lidé v produktivním věku, ale i mládež. Melantrich vydával ilustrovaný časopis *Ahoj*, nebo například ilustrované časopisy *Hvězda československých paní a dívek* a *Pražský ilustrovaný zpravodaj*. Cíleno bylo také na samotné ženy a vycházely tak i různé časopisy, které byly určeny právě pro ně. Z dílny tohoto tiskového koncernu se jedná mimo jiné o časopis *Eva: časopis moderní ženy*. Dámské časopisy byly často orientovány například k tématu módy. Mezi léty 1916–1919 vycházel také časopis *Nové mody*.

Dalším příkladem tiskového koncernu je Novina. Tento koncern se staral o vydávání tisku agrární strany. Deníky, které tato strana vydávala, byly *Lidový deník*, deník *Venkov* a *Večer*. Významným koncernem byly také Pražské akciové tiskárny, které vydávaly tiskoviny z dílen národních demokratů, tedy *Národní listy* a večerník *Národ*.

„Strana národně demokratická, která představovala velký český kapitál, žila v novinářském podnikání z tradic Národních Listů, jež ovšem dávno ztratily svou prestiž. Jejím vydavatelským podnikem byl koncern Pražské akciové tiskárny, který byl úplně v rukou Živnobanky. (...) Krajský denní a týdenní tisk byl sice budován nezávisle na pražském centru, ale ovládala jej táž finanční skupina. Všechn tisk národní demokracie byl reakční, vyznačoval se žurnalistickou těžkopádností a neustálými finančními těžkostmi, takže musel být trvale podporován z fondů Ústředního svazu průmyslníků.“¹⁹

¹⁷ CÍSAŘ, Čestmír. Socialistické Československo. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1962, s. 374.

Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:307a51d1-46f6-11e5-8851-005056827e51>

¹⁸ BERÁNKOVÁ, Milena, Alena KŘIVÁNKOVÁ a Fraňo RUTKAY. Dějiny československé žurnalistiky: celost. vysokošk. učebnice, Díl 3: Český a slovenský tisk v letech 1918-1944. Praha: Novinář, 1988, s. 55 - 57.

Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7f3b31d0-e01f-11e2-a0b3-5ef3fc9bb22f>

¹⁹ Tamtéž

Veškeré tyto koncerty vydávaly stranický tisk, byly ovšem i takové koncerty, které vydávaly tiskoviny komerční a nebyly tak přímo ovlivněny žádnou politickou stranou. Jedním z nich byl i koncert nesoucí název Tempo, který by se dal označit za vysloveně komerční podnik obchodující se senzácemi, mravní špínou a reakční ideologií. Mimo jiné vydával také bulvární tisk a často tedy psal články o tématech, ve kterých se teoreticky mohou vyskytovat důležité informace. Deníky spadající pod tiskařský koncert Tempo jsou: *Polední list*, *Expres*, *Večerní list*. Dále také týdeníky: *Šejdrem* a *Večery pod lampou*.²⁰

Za zmínku stojí také Československá akciová tiskárna, která vydávala významný politicky nezávislý deník Lidové noviny.²¹

Bulvární tisk

Veškeré tiskoviny nebyly pouhým šířitelem důležitých informací. Větší dostupnost novin a další důvody vedly ke zvýšení poptávky v okruzích širší veřejnosti. Jednotlivé noviny a časopisy tedy bojují o přízeň čtenářů a snaží se své diváky zaujmout a získat jejich pozornost. Noviny a časopisy se ruku v ruce s šířením informací stávaly také distributorem zábavy a senzace. Noviny stejně tak jako dnes obsahovaly všelijaké výrazné titulní nadpisy, které měly za cíl zaujmout potenciálního čtenáře. Takovéto časopisy zpravidla záměrně zveličují události za účelem získání pozornosti co největšího okruhu čtenářů a zvýšení své popularity.

K dosažení oné senzace se bulvární zpravodajství věnovalo veškerým možným skandálními tématům. Specifickým prvkem bulvárního tisku byl obsah, který se zpravidla zaměřoval na život celebrit, milostné aféry, politická témata, tragédie, ale také například zločiny typů loupeže, přepadení či vraždy. I z toho důvodu mohou být bulvární články důležitým zdrojem pro čerpání informací k mé práci. Právě tyto články mohou potenciálně nabízet čtenáři celý příběh včetně identifikace pachatele, a tedy i popisu metody identifikace, která vedla k jeho odhalení a následnému dopadení. Na druhou stranu byl toto důvod hlavní důvod kritiky tohoto bulvárního tiskařského odvětví. Bulvární tisk upřednostňuje senzaci a šíří povrchnost. Z toho důvodu byl kritizován seriózními novináři, a to pro nedostatek kvalitní žurnalistiky, jelikož aspekty žurnalistiky, mají vést k hlubším souvislostem.²²

Jednotlivých bulvárních listů vycházelo velké množství, mezi nejznámější můžeme zařadit například *Expres*, *Polední list*, *Večerní list* nebo například agresivně satirický týdeník *Šejdrem*, který byl založen roku 1929 a vycházel do roku 1933. Tyto a jiné listy vydávalo zmíněné Tempo.

²⁰ Tamtéž

²¹ JÍLEK, Viktor, Univerzita Palackého a Univerzita Palackého. Dějiny české žurnalistiky od svého počátku do r. 1945. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, s. 18. ISBN 80-244-0576-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:218d8260-f1ba-11e3-a012-005056825209>

²² KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál, 2010, s. 53. ISBN 978-80-7367-698-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0de79391-9149-11e7-a9a4-005056827e51>, s.36

Tisk pro ženy

V období první republiky, které bylo charakteristické pro svůj rychlý vývoj a pro emancipaci žen včetně jejich zapojení do veřejného života, byl tisk významným sdělovacím prostředkem pro širokou veřejnost, a to samozřejmě i pro ženy. Jednalo se o hlavní sdělovací prostředek k informování společnosti, a tím do jisté míry i k utváření veřejného mínění. Na vývoj tiskovin měla tato měnící se role žen jasný vliv. Vznikaly časopisy, které byly určeny právě ženám. Ty zveřejňovaly články o rovnosti pohlaví, právech na vzdělání, pracovních příležitostech a veškerá možná témata spojená právě s emancipací ženské role ve společnosti. Časopisy obsahovaly rubriky, které byly věnovány tématu mateřství, vzdělávání, domácnosti, zdraví, módy a krásy. Tisk například prezentoval ženám nejnovější módní trendy, různé kosmetické produkty a rady pro péči o vzhled. Pro ženy se jednalo o důležitý zdroj informací nejen v oblasti osobního rozvoje, ale podobné časopisy také informovaly o důležitých kulturních a společenských událostech. Mohlo se jednat například o divadelní představení, koncerty a další společenské akce.

Důležitým tématem byla bezesporu politika a společenská angažovanost žen. Ženy byly voličkami a důležitým zdrojem hlasů pro jednotlivá politická sdružení. Ženy tak byly nabádány k aktivní účasti a zapojení se do veřejného života.

Příkladem tisku pro ženy je například čtrnáctideník *Eva* spadající pod Melantrich, časopis podniku Rodina s názvem *List paní a dívek*. Jeden z nejznámějších módních časopisů byl opět z dílen společnosti Melantrich a byl jím časopis *Vkus*.²³

Závěrem k vydávaným tiskovinám

Z této historie tisku, kterou jsem se snažil čtenáři přiblížit, je patrné, že veškeré články, ze kterých budu následně čerpat za účelem zjištění pravděpodobného obecného názoru veřejnosti na metodu daktyloskopie, byly sepsány za určitých kulturních, sociálních, ekonomických, a především politických kontextů.

Z toho důvodu volím metodu zkoumání článků v závislosti na konkrétním vydavateli, který je ve většině případů napojen na konkrétní politickou stranu. Pokusím se tedy zjistit, zda se pohled na identifikační metodu daktyloskopie mění v závislosti na vydávající straně, či zůstává stejný napříč rozdílnými ideologiemi různých politických stran. Pokud se bude ovšem způsob prezentace dané metody opakovaně lišit, a to v závislosti na straně vydavatele, je patrné, že čtenáři daných periodik jsou rozděleni do určitých sociálních skupin v závislosti na politickém přesvědčení a mohli tak vnímat příchod identifikační metody daktyloskopie odlišně.

²³ Tamtéž str. 55.

Co je to daktyloskopie

Daktyloskopie je vědecká disciplína zabývající se využitím otisků prstů k možnému identifikování konkrétních osob. Jedná se o metodu, jejíž vývoj nastal převážně v devatenáctém století, kdy se anglický vědec a statistik Francis Galton, jakožto jeden z prvních, začal zajímat o jedinečnost otisků prstů. Tato metoda byla nadále rozvíjena a inovována dalšími vědci, kteří přispěli ke klasifikační metodě otisků prstů. Jsou jimi například Juan Vucetich nebo Edward Henry.

Nyní je i za pomoci klasifikačních nástrojů využívána převážně v oblasti kriminalistiky. Historicky tak tedy měla a i v dnešních dnech stále má, veliký vliv na policejní praxi a zasadila se o proměnu vyšetřovacích metod. Systémy sloužící k identifikaci jednotlivých otisků prstů byly následně postupně zařazeny do policejní praxe po celém světě. V české historii byl oním prvním průkopníkem metody daktyloskopie štábní kapitán Josef Povondra. Historii metody na našem území více rozepisují v podkapitole „Četnictvo a počátky daktyloskopie v Československu“. Ohledně prvenství v praktickém využití metody se vedou spory. Hovořit můžeme o dvou důležitých mužích, kteří měli na vývoj daktyloskopie nemalý vliv.

Prvním z nich je William James Herschell, anglický občan služebně sloužící v Indii. Jakožto člen anglické civilní správy měl možnost nahlédnout do smluv, na konci kterých byl využit otisk prstu namísto vlastnoručního podpisu. Přesvědčil se tedy o tom, jak důležitou roli zde hraje tato identifikační metoda. Měl na starosti zajištění výplat důchodů a právě zde začal Herschell využívat daktyloskopii k jednoznačné identifikaci konkrétních osob a k ověření, zda jejich otisk souhlasí s tím, který jim byl odebrán při první žádosti o výplatu důchodu.²⁴

Ve stejném období pracoval s podobnou myšlenkou anglický lékař, zaměstnanec Tokijské nemocnice, Dr. Henry Faulds. Otisků prstů si poprvé všiml na historických hliněných nádobách. Poznatkem se tedy začal zabývat a roku 1880 po shromáždění bohatého daktyloskopického vzorku poznamenal, že právě daktyloskopické stopy by mohly být klíčové pro identifikaci konkrétního jednotlivce a to s využitím v oblasti kriminalistiky.²⁵

Daktyloskopie byla v oblasti kriminalistiky, pátrání a snah o identifikaci jednotlivců revoluční metodou využívající jedinečnost otisků prstů a stal se z ní přesný nástroj k rozlišování konkrétních osob. Tato identifikační metoda se stala odstrašujícím nástrojem četnictva a napomáhala ke zlepšení policejních snah o identifikaci jednotlivce. Díky jedinečnosti vzorků vyčnívá svou přesností k odhalení a usvědčení pachatele. Nástupem této metody by se dala daktyloskopie označit za prevenci zločinu.

Daktyloskopie je věda využívající otisků článků prstů, které jsou utvořeny papilárními liniemi na jejich povrchu. Využívá poznání, že každý jednotlivce po sobě zanechává jedinečný otisk a žádné dva otisky nemohou být nikdy totožné. Hlavní výhodou pro využití daktyloskopie jako metody identifikace je nejen jedinečnost každého otisku, ale také jejich stálost. Dnes je již daktyloskopie zcela běžnou součástí policejní praxe.

²⁴ STRAUS, Jiří. Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem: (do roku 1939). Praha: Police History, 2003, s. 52. ISBN 80-86477-18-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5d712b40-1555-11e6-9fc8-005056825209>

²⁵ NOSEK, Václav. Daktyloskopie: Cheiroskopie ; Podoskopie. V Kroměříži: J. Gusek, národní správa, 1947, s. 26. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:72145310-ff09-11e3-9806-005056825209>

Sejmutím zanechaných otisků prstů jsme dnes jednoduše schopni analyzovat a porovnat sejmutý vzorek s existující databází a snadno tak nalézt shodu.

Historie daktyloskopie

O vlastnostech otisků prstů jakožto jedinečné možnosti identifikace informoval britský antropolog Francis Galton. Publikoval knihu (*Fingerprints 1892*), přičemž tato jeho práce měla veliký dopad na rozvoj daktyloskopie. Ve své knize Galton popisuje svůj výzkum otisků prstů, jejich klasifikaci, typologii a hovoří o jejich jedinečných vlastnostech, kterými jsou právě jedinečnost a stálost. Touto prací se inspiroval také Ivan Vučentić (Juan Vucentic), který svou prací významně přispěl k využití daktyloskopie za účelem identifikace osob. Vucentich přispěl převážně zavedením klasifikačního nástroje za pomoci kterého bylo možné v policejním prostředí ztotožnit jednotlivce s určitým konkrétním otiskem.²⁶

Využití daktyloskopie nebylo ovšem ihned v policejní oblasti kriminalistiky. Za pomoci identifikační metody daktyloskopie se předcházelo různým podvodům, například s vybíráním penze v Indii. Zde bylo běžné, že i za zemřelého seniora pobíral penzi některý z příbuzných. Tomu bylo zamezeno díky vydáváním peněz až po sejmutí otisku prstu a následnému porovnání s databází těch, kteří mají na penzi nárok²⁷. Jednalo se o prosté a jednoduché řešení, které bylo založeno právě na Galtonově metodě.

Souboj identifikačních metod

Daktyloskopie nebyla první metodou, díky které bylo možné identifikovat konkrétního člověka. Naopak do běžného využití v Evropě nastupuje až po metodě známé pod jménem bertillonáž, která zde dlouhá léta držela pozici hlavní a oficiální identifikační metody. Jak se tedy podařilo zástupcům metody daktyloskopie změnit tento chod dějin a nastolit tak novou éru v metodách identifikace?

Bertillonáž byla vytvořena v 19. století francouzským antropologem a kriminologem Alphonsem Bertillonem. Jednalo se o standardizovaný proces k identifikaci jedince, který byl založen na antropometrii. Cílem byl sběr dat o různých tělesných mírách a fyzických vlastnostech člověka jako například délka končetin, prstů nebo rozměr hlavy. Dále se také zaznamenávaly různé charakteristické rysy daného jednotlivce. Na základě těchto údajů bylo následně možné daného člověka identifikovat. Jednalo se o zcela odlišnou metodu řešící stejnou otázku jako právě daktyloskopie.²⁸

„bertillonáž znamenala významný pokrok ve vědeckém poznání kriminalistiky a penologie“²⁹

²⁶ DEFLEM, Mathieu. *Policing world society: historical foundations of international police cooperation*. New York: Oxford University Press, 2002. ISBN 0199259623.

²⁷ STRAUS, Jiří. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem: (do roku 1939)*. Praha: Police History, 2003, s. [1a]. ISBN 80-86477-18-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:57b93da0-1555-11e6-9fc8-005056825209>

²⁸ COLE, Simon A. *Suspect identities: a history of fingerprinting and criminal identification*. Cambridge: Harvard University Press, 2001, s. 32. – 59. ISBN 0-674-01002-7.

²⁹ Becker (Peter) and Wetzell (Richard F.), *Criminals and their Scientists: The History of Criminology in International Perspective*. Cambridge, New York, Cambridge University Press, 2006, 492 pp., ISBN 0-521-81012-4 (PB); 978-0-521-81012-8 (HB)

I přesto, že bertillonáž byla ve své době velice úspěšnou a inovativní metodou identifikace, měla své hranice, které nedokázala překonat. I nadále existovala, i když malá možnost, že se najde vícero lidí s totožnými tělesnými rozměry naměřenými antropometrií.

Další nevýhodou bertillonáže, která přispěla k celosvětovému rozšíření a uznání daktyloskopie, byla její náročnost. Například v Americe se většina výzkumníků učila o bertillonáži samostudiem z Bertillonových knih. Nebyl tedy nikdo zkušený, kdo by dohlédl na správné užití metody a docházelo tedy k nepřesnostem v měřeních. Dva různí lidé naměřili zpravidla odlišné hodnoty za použití stejné metody. Problémem bylo také to, že myšlenka antropometrie se rozšířila rychleji než samotná bertillonáž a tak docházelo k antropometrickému měření bez onoho „Bertillonovského detailu“. I přes to se ovšem Bertillonovi daří metodu značně a rychle šířit.³⁰

Sbíraly se tedy tělesné míry, aniž byl znám jasný standardizovaný způsob, jak toto měření správně provádět. Na druhou stranu si ovšem tato metoda zachovává statut vědeckější metody. Dalším důvodem, proč byla zpočátku bertillonáž i přes své nevýhody upřednostňována, byl její původ. Byla považována za vynález vyšších evropských společenských vrstev, což význačně převyšovalo výchozí původ daktyloskopie, která byla původně využívána pro kontrolu původních obyvatel.³¹

Daktyloskopie je v tomto hledisku spolehlivější a přesnější, což snižuje možnost nesprávné identifikace. Jak bylo řečeno, otisky prstů jsou jedinečné a časem neměnné, jak dokazuje Francis Galton ve své knize *Fingerprints* (1892)³². Právě ona stálost vzorku byla jedním z hlavních důvodů, které přispěly k nutné porážce bertillonáže. Nejen že byl sběr dat v daktyloskopii jednodušší, ale finální výstup zůstává neměnný, a to prakticky po celý život jedince. Při měření tělesných délek a proporcí může a také zpravidla dochází k proměnám stavby lidského těla a tedy i k nemožnosti identifikace jednotlivce na základě historicky sesbíraných dat. Z tohoto úhlu pohledu tak daktyloskopie znovu poráží bertillonáž.

Forenzní důkazy v podobě otisků prstů (daktyloskopii) označuje Simon Cole ve své knize jakožto revoluční metodu dvacátého století a přirovnává ji k dnešnímu postavení DNA. „Vědci, státní zástupci a policie je vyzdvihovali jako zázračnou ukázkou síly vědy při hledání pravdy“.³³ Hovoří o obrovském potenciálu daktyloskopického měření, ale naznačuje také určitý skepticismus, který panoval z důvodu nedostatečného vědeckého podložení daktyloskopických tezí, které kvůli nedostatečnému školení mohou snadno usvědčit obviněného. Veřejnost tak měla se svou důvěrou k daktyloskopii stát na rozmezí víry v autoritě vědy a skepticismu při svěřením důležitých rozhodnutí do rukou nové metody.

Metoda A. Bertillona založená na antropologickém měření byla běžně využívána policejními složkami, ale později byla vystřídána právě metodou daktyloskopie. Údajný velký otřes zaznamenala metoda bertillonáže s případem „Will West“.

³⁰ COLE, Simon A. *Suspect identities: a history of fingerprinting and criminal identification*. Cambridge: Harvard University Press, 2001. ISBN 0-674-01002-7. str 146 – 155.

³¹ tamtéž

³² GALTON, F., 1892. *Finger prints*. Londýn: Macmillan and Co.

³³ COLE, Simon A. *Suspect identities: a history of fingerprinting and criminal identification*. Cambridge: Harvard University Press, 2001. ISBN 0-674-01002-7. Str. 168 – 169.

Roku 1903 nastal v americkém Kansasu problém pro bertillonáž. Ve věznicích se sešli dva lidé nesoucí stejné jméno a v podstatě totožné fyzické proporce. Jelikož se jedná o výchozí informace sloužící k identifikaci osob metodou A. Bertillona, dochází k postupnému uvědomění, že při navyšujícím se počtu měřených lidí, bude čím dál těžší přesně identifikovat konkrétního jednotlivce. Na povrch tak začínají stoupat nevýhody antropometrického měření, tedy možná odchylka způsobena nestandardizovaným měřením a nutná, stále častější shoda antropometrických dat při stoupajícím počtu změřených osob. Tato úskalí pouze přispívají k pozvolnému nárůstu statutu daktyloskopického měření, které i v tomto případě prokazuje platnost jednoho ze zmíněných pravidel daktyloskopie, kterým je jedinečnost každého otisku prstu.³⁴

„Definitivní porážku utrpěla anthropometrie po smrti Bertillonově na mezinárodním policejním kongresu v Monaku v polovině dubna 1914, kde bylo uznáno prvenství a přednosti daktyloskopické identifikace proti identifikaci anthropometrické.“³⁵

Daktyloskopie se tedy po tomto souboji identifikačních metod dostává do pozice hlavní identifikační metody. Dlouho prosazovaná bertillonáž byla po smrti svého zakladatele A. Bertillona postupně uznána za nekonkurenceschopnou metodě daktyloskopie. Ony tři základní fyziologické zákony, které definoval Galton, se staly zároveň také hlavními výhodami, které přispěly k porážce antropologického měření. Při velkém množství vzorků je nesmírně nutná jedinečnost, kterou bertillonáž nemohla zajistit. Stejně tak je důležitá stálost vzorku, jelikož v průběhu života se různé tělesné míry mění, což neplatí pro otisky prstů, které jsou stálé, dokud není odstraněna zárodečná vrstva.³⁶

³⁴ COLE, Simon A. Suspect identities: a history of fingerprinting and criminal identification. Cambridge: Harvard University Press, 2001. ISBN 0-674-01002-7. Str. 140 – 145.

³⁵ NOSEK, Václav. Daktyloskopie: Cheiroskopie ; Podoskopie. V Kroměříži: J. Gusek, národní správa, 1947, s. 28. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7224f4e0-ff09-11e3-9806-005056825209>

³⁶ GALTON, F., 1892. Finger prints. Londýn: Macmillan and Co.

Četnictvo a počátky daktyloskopie v Československu

Před počátkem nového tisíciletí bylo četnictvo definováno jako organizovaný sbor sloužící k udržování bezpečnosti, pořádku a práva. Bylo ovšem podřízeno zemským a okresním úřadům, dále také vojenským představitelům. Tato definice četnictva vyplynula z žádosti o reformu o reorganizaci četnického sboru, se kterou přišla poslanecká sněmovna roku 1868.

Reforma nejen že mění finanční ohodnocení četnictva za účelem zajištění loajality, ale také předává důstojníkům z řad četníků vliv, co se týče dohledu nad kontrolou výkonné služby, vzdělání a odborné výchovy. Na vzdělanost četnictva byl kladen vysoký důraz a tak každý uchazeč procházel zkouškou ve formě diktátu, znalostem písma a počtů. V potaz byla ovšem brána také pověst jedince a jeho nejbližších příbuzných.

Tyto reformy se zasadily o dobrou pověst četnického sboru. Ten byl respektován, schopen zajistit svým členům vysoký společenský status a finanční zajištění.

Společenská změna ve vnímání četnického sboru nastala se začátkem první světové války. I přes to, že se mobilizace samotného četnictva týkat neměla, opak byl pravdou a mnoho schopných mužů skončilo na bojových územích. Četnické stanice tak začínaly tento nedostatek mužů pociťovat. Mnohé z nich tak byly z tohoto důvodu poddimenzovány.

S průběhem války se objevují nové požadavky na četnickou profesi. Nejenže bylo třeba zajišťovat armádě dostatek jídla a dalších zdrojů rekvírováním osobního majetku, ale také bylo nutné zajišťovat odvody mužů a stíhat případné dezertéry z armády.³⁷

Po první světové válce se tak role četnictva změnila. Lidé ho vnímali jako prostředek k utlačování ze strany Rakouska-Uherska a četnictvo tak muselo výrazně zapracovat na vylepšení své reputace v očích veřejnosti. K tomuto cíli dopomohl vysoký nárůst zločinnosti v kdysi válkou vyčerpané republice. Tento faktor pomohl k utvoření představy o „zprostředkovateli bezpečnosti“, která stírá představu onoho utlačovatelského aparátu.

Československé policejní sbory tak prošly značnou modernizací, která se mimo jiné vyznačuje také právě nástupem daktyloskopie do policejní praxe a centralizací daktyloskopické policejní evidence.³⁸

První oficiální záznamy daktyloskopie a daktyloskopických karet můžeme na tehdy československém území zaznamenat již roku 1903, kdy policejní úředník František Protiwenský založil na své vlastní náklady první daktyloskopickou sbírku. Počátky jeho daktyloskopického snímání otisků prstů jsou ovšem z doby daleko dřívější, a to již z roku 1891. Tento krok přišel pouhé tři roky poté, co byla zavedena jako hlavní metoda identifikace osob bertillonáž.

Roku 1907 vznikla další sbírka otisků prstů, jejímž zakladatelem byl český rotmistr Josef Povondra – odborník v oblasti kriminalistiky, soudce a právník. Jednalo se o jednoho z prvních českých soudních znalců v oblasti daktyloskopie.

³⁷ GALAŠ, Radek. Československé četnictvo (1918-1929). Praha: Academia, 2019. s. 22-35. ISBN 978-80-200-3016-0.

³⁸ BALOUN, Pavel; "Metla našeho venkova!": kriminalizace Romů od první republiky až po prvotní fázi protektorátu (1918-1941). Praha: Scriptorium, 2022. s. 77-80. ISBN 978-80-7649-041-3.

Tuto metodu v Československu nejen že propagoval, ale byl také považován za jednoho ze zakladatelů. Jeho práce vedla k začlenění daktyloskopické metody identifikace do právního systému a roku 1922 rozšiřuje Povondrova sbírka čítající 25 000 daktyloskopických karet sbírku pražského policejního ředitelství.³⁹

Se zřízením daktyloskopického oddělení přibývalo do daktyloskopické sbírky 10 000–12 000 daktyloskopických karet ročně. Roku 1945 dosáhla sbírka necelých 273 000 vzorků daktyloskopických karet.⁴⁰ Z toho je tedy patrný pozvolný nárůst snímání daktyloskopických vzorků. Metoda daktyloskopie byla tak plně zařazena do policejní praxe a stala se v podstatě rutinou. Narůstající počty daktyloskopických vzorků zjednodušovaly policii práci při pátrání či identifikaci konkrétní osoby.

Postupem času byla stále více patrná další výhoda daktyloskopie oproti metodě A. Bertillona, a to že daktyloskopie funguje ke spojení osoby za pomoci zanechané stopy na konkrétním místě, či k identifikaci osob, které již prošli odebráním otisků prstu a jejich zanesením do daktyloskopické sbírky. Právě tyto sbírky následně sloužily k policejnímu dohledu nad skupinami, které byly v dané době vnímány za nebezpečné. Kontrola „nebezpečných“ menšin byla mimo jiné jedním z cílů poválečného četnictva.

Zavedení daktyloskopie ke kontrole nebezpečných menšin

Za účelem naplnění zmíněných cílů bylo použití metody daktyloskopie zcela logickým krokem. Jednalo se o novou, mocnou techniku, jak udržet určitou skupinu pod drobnohledem policejních složek.

Z nařízení vlády 198/1922 Sb. Z. a n., se změnil okruh daktyloskopovaných osob na následující:

”

- Byly odsouzeny pro trestné činy svědčící o tom, že jsou zločinci z povolání nebo z nichž hledíc k předchozímu životu odsouzeného nebo způsobu provedení činu, dá se souditi, že se oddávají řemeslné zločinnosti
- Odsouzení tuláci, cikáni, osoby žijící z řemeslného provozování smilstva a jich příživníci a osoby z území republiky vypovězené.
- Osoby, jež užili k průkazu své totožnosti padělaných legitimačních listin.“⁴¹

Druhý bod předchozí citace značí nemalý problém. Z dnešního úhlu pohledu lze hovořit o zneužití daktyloskopie a podpoře již probíhající marginalizace „podezřelých jedinců“, kterými byli nejen například zmínění „cikáni“⁴², ale také tuláci.

³⁹ STRAUS, Jiří. Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem: (do roku 1939). Praha: Police History, 2003, s. 12-16. ISBN 80-86477-18-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:620b73e0-1555-11e6-9fc8-005056825209>

⁴⁰ NOSEK, Václav. Daktyloskopie: Cheiroskopie ; Podoskopie. V Kroměříži: J. Gusek, národní správa, 1947, s. 50. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:732d1610-ff09-11e3-9806-005056825209>

⁴¹ STRAUS, Jiří. Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem: (do roku 1939). Praha: Police History, 2003, s. 98. ISBN 80-86477-18-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:59719c00-1555-11e6-9fc8-005056825209>.

⁴² Výraz 'cikáni' je použit jako ukázka dobového názvosloví a může být vnímán jako hanlivý. Použití tohoto výrazu odráží terminologii té doby a není záměrem nikoho urazit.

„Jádro chyby leží v tom, že cikáni jsou ostatnímu člověčenstvu v trestním zákoně a hlavně v trestním řádě postaveni na roveň. Proti kočovníku, jehož totožnost, příslušnost a zachovalost jest téměř nemožnost zjistiti, mají býti daleko slabší průvody k odsouzení postačitelnými nežli proti usedlému necikánu, jehož dřívější život leží obratem ruky před soudcem jako otevřená kniha. Soudce sám však tyto rozdíly mezi cikánem a necikánem činiti nesmí. (...) Také daktyloskopie, ona věda s naprosto přesnými a téměř neomylnými posudky, není ještě v trestním řádu oceněna. A přece mohla by ruku v ruce s hořejším novým průvodním prostředkem ve zjišťování totožnosti cikánů a pachatelů vůbec konati služby neocenitelné. Tyto zákonné mezery měly by v brzku býti vyplněny.“⁴³

Právě tento úryvek ukazuje onu sílu daktyloskopie s jejímž zavedením nastal značný pokrok v policejním dohledu nad určitou skupinou. Mimo jiné to byl pravděpodobně onen neusedlý způsob života „cikánského“ obyvatelstva, který přispěl k vyšší kontrole této marginalizované skupiny.

„Četníci v Československu a jejich daktyloskopická stanice v Praze mají právo zjišťovati osoby touto cestou, o kterých se ví, že pášou zla ze zvyku, či z povolání. Pak podle druhu a způsobu provedení trestného činu. Bez milosrdenství jsou daktyloskopováni mezinárodní tuláci. Též lidé u nichž jest důvodné podezření vyzvědačství, nalezené neznámé osoby a mrtvoly.“⁴⁴

Právě „cikáni“, označováni za skupinu zločinců s převráceným systémem hodnot, se stali onou skupinou „podezřelých jedinců“, u kterých nebyla kriminalita způsobována racionálním kalkulem, ale jejich odlišností vůči okolní společnosti. Tyto odlišnosti měly být dále přenášeny na další generace.⁴⁵ Dalo by se říci, že kriminální chování bylo považováno za standard dané skupiny.

„Policejní kontrola, zadržení, eskorta, nucené ostříhání a nakonec i vyhnání z dané lokality – to vše, aniž by měli četníci potřebu uvést, jakých trestných činů nebo přestupků se příslušníci těchto rodin dopustili. Mocenský akt, kterým onálepkování šestnáctičlenné rodiny za „cikány“ bylo, dále ospravedlňoval zacházení s nimi jako se zločinci či přinejmenším podezřelými.“⁴⁶

I takto vypadala marginalizace „cikánů“, kteří nebyli rovnocenní obecnímu lidu, ale byli označováni za občany „druhé kategorie“, jak ve své práci *Kriminalizace Romů od první republiky až po prvotní fázi protektorátu*⁴⁷ uvádí Mgr. Pavel Baloun, Ph.D. Lidé, kteří se jakýmkoliv způsobem vymykali onomu tehdy novodobému standardu usedlého čestného života, byli vytlačeni na okraj společnosti a nemohli se tak účastnit společenských akcí nebo kulturních událostí. Problémem byla také omezená možnost výdělků a tak byly tyto marginalizované skupiny často spojovány se zločinností, šířením nemocí a utlačováním venkovského obyvatelstva.

⁴³ Národní listy. Praha: Julius Grégr, 2.9.1912, 52(242, večerní vydání), s. 2. ISSN 1214-1240. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:67492cb0-6303-11e7-89ee-5ef3fc9ae867>

⁴⁴ Večerní České slovo. Praha: Melantrich, 22.07.1924, 6(170), s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3e54d458-dadc-4335-830a-ab236cbdd3e7>

⁴⁵ BALOUN, Pavel "Metla našeho venkova!": kriminalizace Romů od první republiky až po prvotní fázi protektorátu (1918-1941). Praha: Scriptorium, 2022. s.83 ISBN 978-80-7649-041-3.

⁴⁶ BALOUN, Pavel; "Metla našeho venkova!": kriminalizace Romů od první republiky až po prvotní fázi protektorátu (1918-1941). Praha: Scriptorium, 2022. ISBN 978-80-7649-041-3.

⁴⁷ BALOUN, Pavel "Metla našeho venkova!": kriminalizace Romů od první republiky až po prvotní fázi protektorátu (1918-1941). Praha: Scriptorium, 2022. ISBN 978-80-7649-041-3.

„Ve schůzi českého odboru zem. rady posl. p. Fr. König poukázal na neustále sužování venkovského obyvatelstva kočovnými, zejména cikány a žádal, aby předsednictví zakročilo u vlády, by tomu učiněna byla přítrž. Č. k. místodržitelství rada p. K. Goll prohlašuje, že místodržitelství vydalo jasné předpisy v tom směru a jest jen na obecních starostech, aby vždy včas u okres. hejtmanství o pomoc žádali.“⁴⁸

Touto částí práce jsem chtěl čtenáře krátce obeznámit s historií četnictva, jeho postavení ve společnosti na přelomu doby první republiky a změnám, které nastaly s příchodem daktyloskopie. Právě ta se stala prostředkem k marginalizaci sociálních skupin a především „cikánů“, za účelem policejního dohledu nad jedinci, či skupinami, které byly tehdejší společností považovány za nebezpečné.

Alternativní využití daktyloskopie v tištěných médiích

I přes to, že se v práci zaměřuji převážně na metodu daktyloskopie a její využití z hlediska policejního pátrání, v digitalizovaném tisku se vyskytují také články hovořící o dalších možnostech z hlediska alternativního využitelnosti daktyloskopie. Množství článků s kriminalistickou tematikou dozajista zaujímá první místo v množství vydaných článků, o jakých dalších možnostech využití ovšem informují různé tiskoviny? Byla veškerá tato využití reálná, či se jednalo pouze o ničím nepotvrzenou domněnku?

Využití otisků nebylo v období 20. století pouze v oblasti policejního pátrání. Stejně tak jako William James Herschell využíval otisky prstů ve své úřednické profesi, byly otisky prstů využívány také jako podpis v zemích s nedostatečným vzděláním. V Národních listech z roku 1917 se píše právě o takovém případě. Informace se netýkala ani českého a ani sousedních území. V tisku se hovořilo o území Dobruždi, které je dnes rozděleno mezi Rumunsko a Bulharsko. Pro tuto práci je ovšem důležitá informace až ze samotného konce tohoto článku, ve kterém se hovoří o přijetí metody daktyloskopie veřejností. Dle článku Národních listů byla dobrudžská veřejnost touto novinkou nadšena a uchválena. Každý jedinec, který byl za účelem sčítání lidu legitimován, získal jednu z karet pro sebe a druhá byla založena do úředního archivu. Mnozí lidé využívali možnosti podpisu prostřednictvím otisku prstu. Lidé tak údajně své otisky zkoumali a porovnávali. Dočasně se tak tedy z této nové metody stalo hlavní téma a prostředek zábavy pro veřejnost.⁴⁹

Daktyloskopie se tak stává součástí běžného lidského života a to nejen v oblasti kriminalistiky, ale v mnohých státních záležitostech. Roku 1904 se v Lidových novinách vyskytuje článek popisující možnost identifikace padlých vojáků. Taková zpráva v podstatě znovu přesvědčuje čtenáře o neomylnosti daktyloskopické identifikace. Padlý voják by mohl být snadno identifikován pouze za pomoci otisku a databáze otisků všech vojáků.⁵⁰

⁴⁸ Plzeňský obzor: svobodomyšlný list pro Plzeň a západní Čechy. Plzeň: Jan Hessler, 1904(83), s. 4. ISSN 1805-1340. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1102e6a0-2688-11e7-a1b0-005056820560>

⁴⁹ Národní listy. Praha: Julius Grégr, 1.5.1917, 56 -57 (118, večerní vydání), s. [4]. ISSN 1214-1240. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ce8c4310-351a-11e7-ad2f-005056827e51>

⁵⁰ Lidové noviny. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 12.8.1904, 12(183), s. 5. ISSN 1802-6265. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:dd666de1-d874-418c-958a-79072e38b0da>

Různé využití daktyloskopie by ovšem mohlo zasáhnout také soukromou sféru každodenního života. Měsíčník *Eva*, který byl zaměřený převážně na ženské publikum, informoval o možné dědičnosti v oblasti otisků prstů.

„(...) Tyto jemné čáry neshodují se přesně ani u dvou jednotlivců, proto tentýž otisk je vždy neklamným důkazem, že jde o téhož člověka. Při tom až do téhož zůstalo. Nyní však advokát Xenie podporován některými odbornými znalci tvrdí, že otisky palců bývají dědičné. Předložil otisk palců obžalovaného, jakož i jeho dětí manželských a otisky ty byly vskutku shodné. Na to předložil otisk palce nemanželského dítěte Xenina a tento otisk na vlas se podobal předešlým. Z tohoto dovozuje advokát, že žalovaný je skutečně otcem dítěte žalobkynina. Soud prozatím o věci nerozhodl, nýbrž povolal další znalce.“⁵¹

Tento dnes již vyvrácený předpoklad pracoval s tezí určování a dokazování otcovství za pomoci daktyloskopie. Bohužel se ze strany tohoto měsíčníku jedná o jediný článek zaměřený na daktyloskopii a nevíme tak, jak daný případ dopadl. Dle všech ostatních článků a principu daktyloskopie víme, že tato informace je klamná, ovšem zajímavá.

Lidé, ačkoliv neznají základních pravidel daktyloskopické identifikace, hledali pro daktyloskopii všelijaká možná využití. Je patrná veliká míra důvěry v neomylnost daktyloskopie panující mezi lidmi.

Články popisující využití daktyloskopie zůstávají ovšem zpravidla v oblasti kriminalistiky a policejního pátrání. Do jisté míry by se dalo říci, že snahu o nalezení jiného než kriminalistického využití daktyloskopie zdaleka překonala lidská touha po senzaci a člancích hovořících o různých kriminalistických případech, ve kterých se daktyloskopie mnohdy vyskytuje.

⁵¹ Eva: měsíčník pro vzdělání českých žen a dívek. Nový Jičín: Karel Dostál Lutínov, 04.1913, 10(4), s. [114b]. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b1143d80-dfb0-11e5-ac59-005056825209>

Daktyloskopie jakožto inovace, reakce a adaptace

Počátky a vývoj daktyloskopie v kriminalistice dozajista vyústily v různé reakce. Objevil se tím nový nástroj policejních složek, který je veřejností respektován, novinovými články opěvován a soudy považován za dostačující důkaz k prokázání viny či nevin. Byla ovšem daktyloskopická stopa vždy považována za dostatečnou k usvědčení? Jak na takovéto stopy reagovali zločinci? Byla daktyloskopie zneužívána k utlačování určitých skupin? Jak byla prezentována v tisku a objevují se o daktyloskopii také lživé informace?

S ohledem na daktyloskopické stopy vždy nutně záleželo na okolnostech daného případu. Stopa otisku prstu zpravidla spojuje konkrétního jedince s místem, ale záleží na mnoha dalších aspektech, které mohou z daktyloskopické stopy činit dostatečnou pro usvědčení pachatele z loupeže či například z vraždy. Na jakých předmětech se otisky nachází?

Pokud se nachází například na vražedném nástroji, můžeme hovořit o přímém důkazu, který stačil k usvědčení pachatele. Prostřednictvím denního tisku je patrné, že daktyloskopické stopy byly zpravidla dostačující k prokázání viny. Takovýto důkaz v podobě otisků prstů byl tedy dostačující nejen pro soud, ale také pro veřejnost. V ročníku *Čas* z 23. května 1914 se ovšem nachází článek nesoucí informace o soudním řízení ve Vídni, které zamítá důkazy v podobě daktyloskopických stop.

„Nejvyšší soud ve Vídni projednával nedávno zmatečnou stížnost státního návladnictví proti rozsudku, jímž byl zloděj Jan Macálek senátem zem. trestního soudu osvobozen, protože soudní dvůr usvědčení viníka pomocí daktyloskopie neuznal dostatečným důkazem. Kasační soud byl však jiného názoru. Zrušil rozsudek osvobozující, nařídil nové přelíčení. Při tomto novém líčení byl po vyslechnutí soudních znalců z oboru daktyloskopie Jan Macálek odsouzen na dva roky do těžkého žaláře“.⁵²

I přes toto zprvu překvapivé zamítnutí daktyloskopických stop lze vidět důvěru, kterou si daktyloskopie vybudovala. Zločinci ovšem na tuto důvěru veřejnosti, policie a soudních institucí reagují a snaží se vymyslet metody, jakými předejít hrozbě v podobě snímání otisků prstů a také nalézt způsob, jak narušit důvěru v daktyloskopii a v podstatě ji zpochybnit tak, aby samotná daktyloskopická stopa nebyla dostačujícím důkazem k jejich obvinění.

Tyto adaptace lze doložit například na případu, o kterém informovaly Národní listy roku 1928. Redaktor zde psal o metodě daktyloskopie jako o zcela běžné a obecně známé metodě, která je každodenní součástí policejní praxe.

⁵² Čas. V Praze: Jan Herben, 23.05.1914, 28(141), s. 8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d570f240-eab5-11e9-9f6f-5ef3fc9bb22f>

Používá dokonce větu „Je známo, že každý člověk má zcela odlišný otisk prstů“.⁵³ V třicátých letech 20. století byla tedy daktyloskopie z pohledu veřejnosti běžnou záležitostí a byla v ní vkládána důvěra, která mnohdy rozhodovala o lidských životech. V článku se píše, že kasaři⁵⁴ často využívají prostředků, které je chrání před usvědčujícími důkazy zprostředkované právě snímáním zanechaných otisků prstů. Jedná se o rukavice nebo gumové otisky. Je tedy patrná obecná znalost funkcionality této identifikační metody a tím ruku v ruce také potenciální nebezpečnost pro pachatele trestných činů. Dalo by se soudit, že minimálně v sociálním okruhu, který byl tvořen kasaři, by měla být znalost daktyloskopie široce rozšířena. Dozajista se nejedná o jediný článek, který hovoří o adaptaci zločinců na nové policejní metody. V bulvárním článku periodika *Expres* můžeme nalézt podobné informace. „Moderní zločinci a zvláště elita této třídy lidí, kasaři, jinak nepracují nežli v rukavičkách, aby snad znovu nezanechali žádných stop, zvláště ne otisky svých prstů, které jistě už se nalézají ve sbírce daktyloskopické...“⁵⁵

Znalost o fungování daktyloskopie ve zločineckých kruzích dokazuje také fakt, že došlo k pokusu o její zpochybnění, a to za využití falešných stop v podobě nastražených otisků prstů na místě činu. Článek s nadpisem „Jak chtěli kasaři zmásti daktyloskopické pátrání“ hovoří o otisku, který byl nalezen na místě činu vyloupení pokladny záložny na Lounsku. Otisk patřil kasaři, který se ovšem v době činu nacházel v pankrácké věznicí.

Tento fakt otřásl s pověstí daktyloskopie jakožto neomylné vědy a zpochybnil její důvěryhodnost v očích veřejnosti. Policejní práce ovšem dokázala tuto snahu zmařit a prokázat, že kus střepe, na kterém se otisk vyskytoval, nepocházel z místa činu. Trestanec otisk záměrně předal jednomu z pachatelů loupeže, který ho na místě činu zanechal.

Tato snaha o zmatení kriminalistické metody tak přišla vniveč. Je z ní ovšem patrné, jaký pokrok v oblasti identifikace touto metodou nastal a také jaký problém tato metoda představovala pro tehdejší zločince, kteří si tuto novou hrozbu velice dobře uvědomovali.⁵⁶

O stejném případě informuje i bulvární periodikum *Expres*, ale ovšem s několikaletým zpožděním. I přesto ovšem článek působí jako dobrá vizitka pro pověst daktyloskopické metody identifikace. Píše se nejen o konkrétních úspěších, ale také o následujících statistikách.

„Dalším důležitým prostředkem při pátrání po pachateli je daktyloskopická sbírka, v níž jsou zařazeny otisky prstů 175 421 osob. Z činnosti tohoto oddílu v minulém roce uvádíme, že 4487 osob bylo daktyloskopováno a jiné kriminální ústředny z celého světa zaslaly k doplnění sbírek 11 649 daktyloskopických karet. Pomocí tohoto prostředku bylo zjištěno 2317, z čehož 57 osob bylo usvědčeno z předstírání falešného jména. Při krádežích byl v 79 případech pachatel díky otiskům prstů vypátrán.“⁵⁷

⁵³ Národní listy. Praha: Julius Grégr, 11.5.1928, 68(110, večerní vydání), s. 2. ISSN 1214-1240. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b6f75ac0-8ba8-11e7-927c-001018b5eb5c>

⁵⁴ Kasař je zločinec specializovaný na vloupání do trezorů nebo sejfů. Tato osoba je obvykle odborníkem na otevírání zámeků a používání nástrojů, jako jsou páčidla, vrtačky nebo výbušniny, aby se dostala k uloženým cennostem. V minulosti byli kasaři často romantizováni jako mistři svého řemesla, ačkoli jejich činy byly samozřejmě nezákonné a škodlivé.

⁵⁵ *Expres*. Praha: Jiří Stříbrný, 1933(20), s. 2. ISSN 1804-8846. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1f993c60-8662-11e3-a783-5ef3fc9ae867>

⁵⁶ Národní listy. Praha: Julius Grégr, 11.5.1928, 68(110, večerní vydání), s. 3. ISSN 1214-1240. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b700f7b0-8ba8-11e7-927c-001018b5eb5c>

⁵⁷ *Expres*. Praha: Jiří Stříbrný, 1933(22), s. 2. ISSN 1804-8846. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:13ee7b00-8662-11e3-8cd6-005056825209>

Článek je sepsán tak zmatečně, že nelze s jistotou činit jakékoliv závěry. Tento článek vyšel v roce 1933, zdá se tedy, že v roce 1932 došlo s ohledem na daktyloskopickou sbírku o sejmutí otisků 4487 osob a doplnění sbírek o dalších 11 649 záznamů. Celkově tedy z těchto nových 16 136 sejmutých otisků prstů bylo zjištěno, že 2317 z nich se již nachází v daktyloskopické evidenci, tedy necelých 14,4 % sejmutých vzorků. Z těchto 14,4 % opětovně daktyloskopovaných se necelých 2,5 % osob snažilo prokázat jiným jménem, než které bylo zaneseno u shodného otisku prstu v daktyloskopické evidenci. Usvědčení pachatele v 79 případech z celkového počtu 175 421 záznamů v evidenci se může na první pohled zdát jako malé číslo, není ovšem jisté, v kolika případech byly za daný rok nalezeny otisky prstů, které by se daly porovnávat s existující evidencí. Z hlediska policejní práce se jednalo o nemalý pokrok a inovaci v policejní praxi.

O pozitivní a inovativní metodě, která usnadňuje práci tehdejšímu četnictvu, píše také *Národní listy*. Pokud bych měl hovořit o sociální skupině, která za svůj hlavní zdroj informací přijala právě národně-demokraticky orientované *Národní listy*, musela být tato metoda vnímána jakožto značný pokrok a posun k správnému a nezpochybnitelnému odsouzení konkrétního pachatele trestného činu. V očích této skupiny čtenářů tak musela být daktyloskopie přijímána více než pozitivně. Objevila se metoda, která byla novinovými články hodnocena nadmíru kladně, policií byla vnímána jako značně výhodná z hlediska pátrání a soudy byla zpravidla respektována jako mnohdy rozhodující důkaz vedoucí ke spojení jedince k místu činu nebo dokonce k jeho usvědčení.

Ve stejném světle přibližují svým čtenářům metodu daktyloskopie také *Lidové noviny* již z roku 1904, které popisují vcelku obecně metodu daktyloskopie. Redaktor píše o její funkčnosti, jejích výhodách, způsobu, jakým jsou otisky snímány a dále tříděny. Velice detailně ovšem popisuje způsob zhotovování a třídění daktyloskopických vzorků, přičemž takto podrobný popis je v dobových článcích velice výjimečný.

„Ministerstvo spravedlnosti vydalo nedávno právě, jak jsme též již oznámili rozkaz, jímž se nařizuje, aby ve všech trestnicích, mužských i ženských, zavedena byla daktyloskopie čili pořizování otisků prstů ode všech trestanců a současně pořizován archiv těchto otisků. (...) Způsob, jakým se otisky zhotovují, jest velice jednoduchým. Na desce, která je potřena černou barvou, otiskne se všech deset prstů, jeden po druhém, špičky prstů pak položí se na připravený papír, kde zůstane černý jejich otisk. Kopie prstů, takto zhotovená, označí se jménem zjištěné osoby a zařadí se do registratury, jež záleží ze čtyř tříd, systematicky a za dozoru zkušených daktyloskopů seřazených dle ostrůvků, na bříškách prstů mezi rýhami povstalých, dále dle rozvětvení rýh, dle počtu vlasových linií atd. Každá tato třída označena jest určitou číslicí a vedle toho ještě dle útvaru prstů přesně již stanoveným písmenem abecedy. Má-li tedy nějaká osoba býti zjištěna, učiní se pouze otisk prstů, rozvrhne se nejprve do tříd, pak do písmen a sáhne se k založenému archivu do uložených matrik. Touto cestou zjištěna u notorických darebů již nejdou pravá jejich jména.

„Daktyloskopie možno s úspěchem užití při zločincích ženského pohlaví a při nedospělých, kdy antropometrie není spolehlivým vodítkem, dále při idiotech, kteří nalezení na ulici opuštění a eventuálně při mrtvolách, jež není možno zjistit. (...) Ale nejnověji podařilo se chemii na zvláště preparovaných plotnách i otisky prstů, na první pohled neviditelných, na dveřích, na okně, na desce piana, na hrdle mrtvol, ba i v prachu.“⁵⁸

⁵⁸ Lidové noviny. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 12.8.1904, 12(183), s. 5. ISSN 1802-6265. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:dd666de1-d874-418c-958a-79072e38b0da>

Nejen tedy, že je takto podrobný popis velice výjimečný a předkládá čtenáři ucelenou představu, jak vlastně daktyloskopie, velice zjednodušeně, funguje. Samostatné vysvětlení způsobu řazení daktyloskopických stop a zdůraznění hlavních výhod oproti konkurenční antropometrii pouze potvrzuje bezpodmínečné přijetí nové metody tiskovými médii.

Důležitou informací je, že již v roce 1904 Ministerstvo spravedlnosti vydává nařízení daktyloskopovat všechny mužské i ženské trestance. Je tak patrné vysoké očekávání vůči této metodě, která by dle ministerstva mohla do budoucna znatelně usnadnit policejní práci. To je dozajista zapříčiněno také zmínkou o neustálém vývoji daktyloskopie, která je nyní schopná pracovat i s otisky, které nejsou na první pohled lidským okem viditelné.

Pozitivní přijetí daktyloskopie prostřednictvím tištěných médií je tedy v podstatě nevyhnutelné. Od zavedení daktyloskopie se v tiskovinách nachází spousta článků, které o ní hovoří v dobrém světle. Nejedná se pouze o jednotlivé periodikum, kladně se o této metodě vyjadřují redaktoři napříč různými periodiky. Často se informuje nejen o tom, jak tato identifikační metoda usnadňuje tehdejšímu četnictvu pátrání a dokazování, ale objevují se také články, které jsou schopny hovořit o konkrétních hodnotách odebraných vzorků. Takovéto informace musely nutně přidávat tehdejšímu čtenáři pocit důvěryhodnosti a vzbuzovat v něm myšlenky na skutečný pokrok ve vědě a policejní praxi.

Tento pocit důvěry v opravdový pokrok je pouze posílen články podobného typu, jako ten, který vydalo *České slovo* národně socialistické strany dne 22. července 1924. Článek pracuje s měřitelnými daty, které bezesporu dodávají takovéto zprávě určitou váhu a tím i kredibilitu.

„Daktyloskopie je nesporně jeden z výborných pomocných prostředků při zkoumání totožnosti pachatele (...) Řečená daktyloskopická stanice četnická v Praze zhotovila během dvou let 14 637 daktyloskopických karet provinilých osob z těch jen 1130 udalo nesprávná jména. Totožnost všech byla správně zjištěna a všichni se kajícně ke svým jménům a pak k činům přiznali. To jsou úspěchy v pravdě fenomenální. (...)”⁵⁹

Nejvíce překvapivým zjištěním k tomuto tématu bylo dle mého názoru postavení bulvárního tisku. Nejen, že se zde nenacházejí informace o daktyloskopii v souvislosti s různými kriminalistickými případy v takovém měřítku, v jakém jsem očekával, ale ihned první článek, který jsem pročítal, nese určité lživé informace. Ačkoli se článek o metodě daktyloskopie vyjadřuje v dobrém slova smyslu a příklání daktyloskopii určitou váhu z hlediska pátrání po pachateli.

„To je důkaz, že daktyloskopie nejen zjišťuje pachatele, ale bezpečně chrání i nevinné.“⁶⁰

Právě tato věta opěvující daktyloskopii by byla její skvělou vizitkou, ovšem článek hovoří o otisku zubů a nikoliv o otisku prstů. Čtenář je tak do jisté míry klamán a zásluhy jsou daktyloskopii přisluhovány neprávem.

⁵⁹ Večerní České slovo. Praha: Melantrich, 22.07.1924, 6(170), s. 4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3e54d458-dadc-4335-830a-ab236cbdd3e7>

⁶⁰ Expres. Praha: Jiří Stříbrný, 1929(66), s. 3. ISSN 1804-8846. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6032d922-fc29-11e2-9439-005056825209>

Pro představu ve všech vydáních novin *Expres*, tedy od roku 1928 do 1941, se klíčové slovo „daktyloskopie“ vyskytuje pouze v sedmi vydáních. Naproti tomu *Národní listy* zobrazí za použití stejného klíčového slova sedminásobek článků obsahujících informace o daktyloskopii. Úspěšnější je zde dozajista klíčové slovo „otisk“, i když samozřejmě se ne vždy jedná o otisk daktyloskopický. Tímto způsobem lze dohledat například i známý případ vraždy Otýlie Vranské z roku 1933. Zajímavé na tomto případu je nejen využití daktyloskopie k ztotožnění Vranské, ale údiv společnosti, který byl vyvolán pozdním využitím daktyloskopie.

„Dnešní některé noviny pozastavují se nad tím, proč policie tímto způsobem nezjistila totožnost ihned, jakmile byly pozůstatky zavražděné dopraveny do Prahy.“⁶¹

Tímto je znovu patrné hluboké zabřednutí identifikační metody ve společnosti, která dle dostupných informací daktyloskopii bezpodmínečně důvěřovala a přijmula jako neomylnou metodu ulehčující práci k identifikaci oběti a rychlému dopadení pachatele. Daktyloskopie již byla ve společnosti tak hluboce zakořeněna, že se její absence okamžitého využití v tomto případě stává důvodem ke kritice policie. Kritikou nešetřil ani *Rudý večerník*, který vydal článek s podtitulem: „Jediný úspěch: dokázán neúspěch daktyloskopie“.

„Po obrovské námaze pražské kriminální policie podařilo se jí za osm dnů od objevení mrtvoly neznámé ženy v kufrech ve vlaku v Bratislavě a v Košicích zjistit totožnost zavražděné. Okolnost, že pátrání celého zmobilizovaného policejního v Praze i na venkově vykazuje jen tak slabé úspěchy, nelze připočísti pouze tomu, že ve fotografii hlavy zavražděné nemohl nikdo poznati Ottilii Vranskou. Vždyť dodatečně se zjistilo přece, že otisky prstů nalézají se v daktyloskopickém oddělení bezpečnostních úřadů, a že kdyby pátrací orgány okamžitě sáhly k této chloubě kriminologie, mohly půl hodiny po objevení těla zavražděné její totožnost míti zjištěnou. V pátrání ve věci zavražděné Ottilie Vranské věru nevykázala policie pohotovost, jakou se chlubí při chytání drobných provinilců.“⁶²

Z tohoto úryvku lze snadno vyvodit že daktyloskopie byla po roce 1930 vnímána jako silná zbraň v pátrání a v identifikaci neznámých jedinců. O to překvapivější bylo rozhodnutí policejních složek tuto metodu využít až po několika dnech od nálezu oběti. I přes již dostatečně rozšířenou daktyloskopickou sbírku se policejní složky uchylují k identifikaci oběti za pomoci fotografie. Nelze se tak divit nemalé kritice, které musela policie čelit.

Daktyloskopie byla mocnou zbraní v boji proti zločinu. Její pověst jí předcházela a úspěchy, které se s touto metodou pojí, byly neustále na očích tehdejších čtenářů. Společnost metodě neochvějně věřila a nebyli to pouze obyčejní lidé, ale také policejní složky a soudní instituce.

Nástup metody byl vnímán jako obrovský skok kupředu, kterému se zločinci snažili vyrovnat a v jistých hlediscích byli mnohdy úspěšní. I přesto, že samotnou metodu se jim zpochybnit nepodařilo, snažili se dále adaptovat a hledali tak různé způsoby, jak zůstat i před touto „chloubou kriminologie“ skryti.

⁶¹ *Expres*. Praha: Jiří Stříbrný, 1933(204), s. [1]. ISSN 1804-8846. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:4c0756f0-8190-11e3-a70e-005056822549>

⁶² *Rudý večerník*. Praha: Josef Haken, 11.09.1933, 14(211), s. [2]. ISSN 2571-3744. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b82a0d00-5a3a-11ed-84d6-0050568d9066>

Analýza skutečných případů prostřednictvím dobového tisku

Na následujících dvou skutečných případech bych chtěl ilustrovat, jakým způsobem informovala konkrétní periodika své čtenáře o využití metody daktyloskopie při pátrání po pachateli činu. Záměrně jsem pro tyto účely vybral takové případy, u kterých byla vysoká pravděpodobnost značného a rychlého šíření informací skrze veškerá sdělovací média. Druhým důležitým kritériem, které hrálo při mém výběru případů důležitou roli, bylo využití daktyloskopie za účelem pátrání po pachateli činu.

Záhadná brněnská vražda služky Štěpánky Sedlaříkové

Dne 6. srpna 1904 byla v Brně na Údolní ulici nalezena zavražděná služka Štěpánka Sedlaříková. Nalezena byla chůvou Annou Krčavlovou a to v ranních hodinách ležící ve své posteli. Vrah se do místnosti, ve které se zavražděná Sedlaříková nacházela, dostal oknem a to za pomoci žebříku, který následně zanechal na místě činu. Právě tento žebřík je z hlediska této práce důležitý, jelikož některé zdroje zmiňují zanechané krvavé otisky právě na žebřinách a okenní římse. Zdrojem hovořícím o těchto stopách na místě činu jsou *Lidové noviny* ze dne 12. srpna 1904. Zde se také nachází informace o části žebříku s otiskem, která byla vyříznuta a uchována. Otisky byly nafotografovány a uchovány pro případné porovnání.

„Při zprávách o záhadné vraždě služky Štěpánky Sedlaříkové na Údolní ulici několikrát byla učiněna zmínka o „otiskování prstů“. Krvavé otisky vrahovy levé ruky byly nalezeny na římse, které byly dvorním fotografem p. Klíčem, jak jsme již sdělili, fotografovány. Krvavý otisk prstu nalezen byl prý i na onom žebři, z něhož ona část vyříznuta a uschována, a aby zamezil šíření různých povídaček, dal p. prokurista Kašpárek učiniti též otisky svých prstů, aby byly srovnány s nalezenými otisky.“⁶³

Tento článek také hovoří o nedávném rozkazu Ministerstva spravedlnosti daktyloskopovat zadržené ve všech věznicích. Podobné informace o zanechaných otiscích úplně vynechávají například *Plzeňské listy*⁶⁴, což může být způsobeno nedostatkem informací, které k datu vydání *Plzeňské listy* měly. Článek informující čtenáře o vraždě totiž vychází ještě v tentýž den. Naopak o otisku dlaně informuje politický týdeník *Pokrok západu*.

Stopa ve formě otisků je ovšem středobodem článku, který vyšel v politickém týdeníku *Čech*.⁶⁵ Tento článek hovoří o možném podezřelém z řad četníků Al. Štěpánovi, který měl být dle svědků krátce před vraždou viděn na Údolní ulici v zahradě domu č. 47, tedy domu, ve kterém byla později nalezena zavražděná. Četník byl ovšem nedlouho poté zastřelen při noční krádeži a nebylo možné sejmout jeho otisky prstů. Zastřelený Štěpán byl tak exhumován, jeho otisky byly sejmuty a zaslány do Vídně za účelem jejich zkoumání.

⁶³ Lidové noviny. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 12.8.1904, 12(183), s. 4. ISSN 1802-6265. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7fea95ea-fad4-4510-988a-ac406aa671b2>

⁶⁴ Plzeňské listy. V Plzni: J.R.Port, 6.8.1904, 40(178), s. 5. ISSN 1804-0187. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:83ecba34-5605-489b-bb16-0aae3320b430>

⁶⁵ V době svého založení byl časopis Čech mluvčím katolické skupiny v Národní straně staročeské.

„Zastřeleného Štěpána vykopali, změřili otisk jeho ruky a prstů, aby porovnán byl s krvavým otiskem ruky na místě vraždy. Otisky ruky a prstů Štěpánových poslány byly do Vídně k prozkoumání daktyloskopickému oddělení policejního ředitelství.“⁶⁶
To byl zajímavý krok, jelikož touto dobou fungovala daktyloskopická stanice také v Praze. Je ovšem možné, že byl vzorek zaslán právě do Vídně z důvodu kratší vzdálenosti. Toto podezření se ovšem na základě porovnání otisků vyvrátilo. Je zde vidět ona silná stránka daktyloskopie, díky které se dala při získání daných vzorků snadno dokázat vina či nevina a tak to také týdeník *Čech* svým čtenářům již tehdy prezentoval.

Články se shodují ve způsobu zavraždění Sedlaříkové, kterým byla bodná rána na levé straně krku zavražděná. V čem se ovšem zdroje rozcházejí, je stopa v podobě červeného kapesníku či šátku nalezeného po boku zavražděné. Tento kapesník jí nepatřil a byl pravděpodobně dle informací z týdeníku *Pokrok západu* použit k umlčení oběti. Dále dle informací z *Lidových novin* nesl tento šátek písmeno „A“, které mohlo sloužit jako stopa při pátrání po pachateli.

Ona bodná rána na krku oběti zavedla vyšetřovatele do kasáren, jelikož se dle informací z *Pokroku západu* soudilo, že by rána mohla být způsobena vojenským bodlem. Tuto myšlenku dále podporují *Národní listy*, které hovoří o pověsti Sedlaříkové, jenž měla s vojínův ráda „žertovat“.

Daný kapesník byl dle článku *Lidových novin* vyvěšen na radnici a kde ho měla poznat pradelna ze Schefflovy ulice, která navedla policejní komisi opět do dělostřeleckých kasáren. Obvinění padlo na jednoho z vojínů, ale vyšetřování ničeho nedosáhlo.

Ohledně motivu činu se také informace v různých tiskovinách rozcházejí, některé tiskoviny tvrdí, že se jednalo o čin hnaný žárlivostí nebo mstou bývalého, či odmítnutého milence. Sedlaříková měla být dle těchto informací přepadena ve spánku. Na rozdíl od ostatních článků pracují *Národní listy* s informací z pitvy vyvracející teorii o mileneckém páru. Citují: „Pitvou zjištěno, že děvče bylo neporušené, čímž se stává zločin záhadnějším.“⁶⁷

Jiný tisk hovoří tak, že se oběť a pachatel museli nutně znát, jelikož hluk způsobený pachatelem při šplhání do okna oběti by musel Sedlaříkovou nutně vzbudit. Alespoň tak hovoří o této tajné noční schůzce dvou milenců *Pokrok západu* a *Plzeňské listy*.

Dle mnou dohledaných informací tak nebyl pachatel nikdy vypátrán a čin zůstal neobjasněn. Je zde ovšem zajímavé propojení informací právě z *Lidových novin*, týdeníku *Pokrok západu* a týdeníku *Čech. Lidové noviny* zcela bez jakýchkoliv zábran informují o otiscích jakožto o hlavních stopách a to bok po boku s nalezeným červeným kapesníkem. Obecně věnují *Lidové noviny* daktyloskopickým metodám vyšetřování více než polovinu článku a následně plynule navazují na nařízení Ministerstva spravedlnosti o nutnosti daktyloskopovat ve věznicích. Následně hovoří o způsobu, jakým jsou otisky zhotovovány, rozřazovány a tříděny tak, aby byla v případě potřeby snadná jejich identifikace a porovnávání. Ve článku se také píše o dalším možném využití metody daktyloskopie. *Lidové noviny* jako jedno z nejčtenějších médií tak své čtenáře dozajista pečlivě informovalo o této identifikační metodě. Týdeník *Pokrok západu* o nalezeném otisku informuje ve stejné míře jako o ostatních stopách.

⁶⁶ Čech: politický týdeník katolický. Praha: Antonín Schmitt, 20.08.1904, 29(229), s. 5. Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:507f7440-7a19-11e6-ad48-005056825209>

⁶⁷ Národní listy. Praha: Julius Grégr, 8.8.1904, 44(218, ranní vydání), s. 2. ISSN 1214-1240. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:06e84d30-2ec2-11e7-9ceb-005056825209>

Daktyloskopii tedy přikládá stejný význam jako například nalezenému kapesníku, či bodné ráně směřující k pachateli z řad vojska. Týdeník *Čech* naopak pracuje s daktyloskopickou stopou jakožto s nadřazenou nad všemi ostatními. Článek působí až tak, že se jedná o jedinou vrahem zanechanou stopu. V momentě, kdy se v článku hovoří o vyvrácení možného podezřelého díky vídeňské expertize, článek v podstatě případ uzavírá jako nevyřešený.

Zarážející je ovšem úplná absence takto důležité stopy ze strany *Národních listů*. Můžeme se tedy pouze domnívat z jakého důvodu redaktor nepřikládal této stopě žádnou váhu. O ostatních stopách ve formě bodné rány, známosti s vojínou, či nálezu červeného kapesníku se v článku věnuje dostatečný prostor. O stopách daktyloskopických se zde ovšem nenachází jediná zmínka. Jelikož článek vyšel dva dny po samotné události, je možné, že nalezená stopa nebyla veřejnosti ani tisku známa. Tato varianta mi ovšem přijde nepravděpodobná vzhledem k tomu, že v ostatních článcích, ač později sepsaných, se nachází dosti detailní popis celé události.⁶⁸

Trojnásobná vražda lesního rady Tilla a jeho rodiny

Případ trojnásobné vraždy, která se odehrála roku 1927 v Náměšti n. Oslavou, je zajímavý právě tím, že nebyl daktyloskopického pátrání, na vraha by se nikdy nepřišlo. Policejní psi brzy ztratili stopu a poslední nadějí byl otisk prstu nalezený na místě činu. Tuto stopu ovšem některý tisk vůbec nezmiňuje.

Dne 4. února 1927 se dle informací z *Večerního českého slova* odehrála trojnásobná vražda lesního rady Jindřicha Tilla, jeho ženy a služebné. Všechny oběti byly usmrceny sekýrou a dům, ve kterém se vraždy odehrály, byl posléze zapálen. Na místo požáru tak byli přivoláni hasiči, kteří po úspěšném uhašení budovy nacházejí oběti tohoto krutého činu. O deset dní později vychází ve stejném periodiku pouze krátký článek s fotografií zavražděného a informací o zadržených, u kterých se ovšem zatím nedaří dokázat jejich vinu či nevinu.

Dne 20. října 1927 se ovšem objevuje článek hovořící o konkrétním pachateli. Kde se ovšem tento pachatel objevil a jak se k němu tehdejší vyšetřovatelé dostali?⁶⁹

„Pravý vrah mládencem na pohřbu. Vrahem byl 23letý Oldřich Filipin, zahradnický pomocník na velkostatku. Nikdo jej nepodezříval. Každý jej pokládal za slabého chlapce mdlého rozumu. Na velkostatku se vyprávělo, že si doma hrává s panenkami. V noci po vraždě pomáhal při hašení požáru.

⁶⁸ Plzeňské listy. V Plzni: J.R.Port, 6.8.1904, 40(178), s. 5. ISSN 1804-0187. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:83ecba34-5605-489b-bb16-0aae3320b430>

Čech: politický týdeník katolický. Praha: Antonín Schmitt, 20.08.1904, 29(229), s. 5. Dostupné také z:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:507f7440-7a19-11e6-ad48-005056825209>

Lidové noviny. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 12.8.1904, 12(183), s. 4. ISSN 1802-6265.

Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7fea95ea-fad4-4510-988a-ac406aa671b2>

Národní listy. Praha: Julius Grégr, 8.8.1904, 44(218, ranní vydání), s. 2. ISSN 1214-1240. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:06e84d30-2ec2-11e7-9ceb-005056825209>

Pokrok západu: týdeník politický, poučný a zábavný. Omaha: [Edward Rosewater], 24.08.1904, 34(4), s. 2.

ISSN 2469-2859. Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:36f5a610-6dca-11e8-bb44-5cf3fc9ae867>

⁶⁹ Večerní České slovo. Praha: Melantrich, 05.02.1927, 9(29), s. 2. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:45dc6e92-ca4c-4734-8ec6-f56b9dc055bd>

Večerní České slovo. Praha: Melantrich, 15.02.1927, 9(47), s. 4. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:ae67d13f-a235-4ae7-abcb-3f42c4247ad2>

Pohřbu svých obětí zúčastnil se dokonce jako mládenec a dal se s ostatními účastníky fotografovati. Ihned ráno po vraždě šel do práce v zahradě a chodil tam denně stejně, jako před vraždou. Zachovával úplný klid – kdo by v něm byl tušil vraha?“⁷⁰

Tento článek dále popisuje otisk prstu zanechaný na místě činu a to konkrétně na psacím stolku rady Tilla, jakožto poslední naději, ke které se vyšetřující orgány mohly uchýlit. Z obavy, kterou mělo četnictvo, zda otisk nepatří někomu z obyvatel domu nebo ze zasahujících hasičů (kterým byl právě i zmíněný Filipin), tak byli veškerí účastníci záchranných prací předvoláni k daktyloskopickému sejmutí otisků prstů. Pouze jeden se však nedostavil. Svědci tvrdí, že měl Filipin 15. února 1927 vyrazit na výzvu četnické stanice k podstoupení daktyloskopického zkoumání. Na stanici ovšem nikdy nedorazil. O dva dny později bylo zjištěno, že se pokusil o sebevraždu prostřednictvím řezných ran. Neměl ovšem dostatek odhodlání a tak pouze upadl do bezvědomí.

Po svém zadržení se Filipin pokusil obvinít sekretáře Vojtěcha a to z navádění k trestnému činu vraždy. Toto nařčení bylo později uznáno za neopodstatněné a Vojtěch byl zproštěn viny.

Na tomto případě je tedy důležitý fakt, že nebýt potřebného daktyloskopování veškerých účastněných na místě činu, bývalo by se na vinu Filipina nikdy nepřišlo. Jedná se tak o důležitou informaci, jelikož veškeré tiskoviny, které o tomto případě psaly a hovořily o Filipinově vině, musely pracovat s informací otisku prstu, který vyšetřovatele k pachateli přivedl. Tato informace tak musela být všem známa a otázkou zůstává, zda a popřípadě proč se dané periodikum rozhodlo informaci nezveřejnit.

V souvislosti s tímto případem se *Lidové noviny* vydané 22. února 1927 zaměřují na téma padělání otisků prstů. V poměrně rozsáhlém článku velice krátce připisují daktyloskopii veškeré zásluhy za nalezení a usvědčení pachatele.

„Právě dnešní Lidové noviny oznamují, že štábní kapitán Povondra v Praze zjistil, že otisk na vypáčené zásuvce stolu v obytném pokoji zavražděného rady Tilla se shoduje s otisky prstů vraha Oldřicha Filipina a že tento nový důkaz nepozbyl ceny ani přiznáním vrahovým. V souvislosti s tím možno zaznamenat úvahu čs. vojenského listu Bratrství, lze-li otisky prstů padělat.“⁷¹

Následně ovšem článek mění své téma a zaměřuje se na padělání stop v oblasti daktyloskopie. Čtenáři přibližuje dvě varianty možného svedení policejních složek na špatnou stopu. Hovoří o vychytralosti zločinců, kteří se dle všeho naučili pracovat s novým protivníkem a stopy ve formě otisků prstů tak začínali padělat. První variantou, o které článek hovoří, je záměrné podstrčení předmětu nesoucí daktyloskopické stopy osoby, která se na místě činu nenacházela a mohla mít například domluvené silné alibi na kritickou dobu.

Možností je také zanechání takového předmětu, který ponese otisky prstů osoby zcela nezúčastněné, která nebude s pachateli nikterak domluvena na tvorbě patřičného alibi a může být tedy odsouzena. Takovýto otisk osoby zvenčí se ovšem, jak článek sám popisuje, shání pouze velice obtížně. Takovýto případ je pro vyšetřovatele velice nebezpečným.

⁷⁰ Večerní České slovo. Praha: Melantrich, 20.10.1927, 9(241), s. 2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ac42eba2-69ae-43e6-b156-d6b8122c5f86>

⁷¹ Lidové noviny. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 22.2.1927, 35(95, odpolední vydání), s. 2. ISSN 1802-6265. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6fab3dff-eee2-4733-a88c-80a1ea015116>

Druhou variantou je tvorba otisku dle předlohy nebo otisku zcela zfalšovaného. Tento falešný otisk je ovšem zkušený daktyloskop schopen snadno rozeznat a tato varianta není tak nebezpečná.

Rudé právo věnuje případu vícero článků. Ovšem o otisku prstu, který vyšetřovatele přivádí na stopu pachatele, nepadá jediná zmínka. O to více je zajímavější verze, s kterou večerník přichází. Na rozdíl od všech ostatních titulů přichází *Rudé právo* se zcela odlišnou variantou, jak se vyšetřovatelé k pachateli dostávají. Dle informací z *Rudého práva* je onou hlavní stopou právě onen pokus o sebevraždu, který jsem popisoval již dříve. Na základě tohoto pokusu byl Filipin podroben křížovému výslechu, který měl ověřit, zda není s trojnásobnou vraždou nikterak spojen. Otázkou ovšem zůstává, z jakého důvodu neinformují redaktoři o daktyloskopických stopách.

„Filipin byl převezen do nemocnice, a ač těžce zraněn, podroben křížovému výslechu, který měl zjistit, zda sebevražedný pokus není v nějaké souvislosti s vraždou. Z počátku byl výsledek bezvýsledný. Filipin tvrdil, že si z něho jeho kamarádi udělali žert a namluvili mu, že bude četnictvem zatčen, stejně jako se to stalo se všemi ostatními lidmi, kteří byli na místě činu přítomni a poněvadž jest bojácné povahy, ze strachu si zoufal. Pozdě v noci se však Filipin přiznal, že on jest hledaným vrahem.“⁷²

Informace o otisku prstu se v *Rudém právu* přeci jen nakonec objevuje, to ovšem až později v posledním článku věnujícímu se této vraždě a to v rubrice s názvem „Ze soudní síně“. Zde již o daktyloskopických stopách hovoří jako o hlavních stopách, které vedly k dopadení vraha.

„A přece na místě zločinu byl nalezen otisk prstů skutečného vraha Filipina, stopa, která později také vedla k jeho odhalení!“⁷³

Z jakého důvodu ovšem přichází zmínka o důležitosti daktyloskopické stopy až po údajném nalezení pachatele prostřednictvím výslechu? Z informací z ostatních periodik víme, že hlavní indicií vedoucí k Filipimu bylo jeho nedostavění se na četnickou stanici za účelem odebrání otisků prstů. Stále se ovšem jedná o periodikum, které o skutečnosti daktyloskopické stopy své čtenáře informovalo. Nalezl jsem ovšem i takové, které i přes vícero článků věnovaných případu tuto informaci zcela ignoruje.

Deník *Český směr* Československé strany národně socialistické na českém západě hovoří o pokusu o sebevraždu na základě strachu z výslechu, na který se měl Filipin dostavit. Z jakého důvodu se měl k výslechu dostavit ovšem článek neuvádí.

„Filipin přerezal si žíly na ruce. Byl okamžitě dopraven do nemocnice, kde se doznal lékaři a vyšetřujícímu soudci, že spáchal hroznou vraždu v náměšťském zámku“⁷⁴

⁷² Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické. V Praze: [s.n.], 18.02.1927, 8(40), s. [2]. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:cef925c0-4aa4-11e9-b073-005056822549>

⁷³ Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické. V Praze: [s.n.], 21.10.1927, 8(250), s. 6. ISSN 0032-6569. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:27856940-506f-11e9-a10b-005056822549>

⁷⁴ Český směr: deník Československé strany národně socialistické na českém západě. V Plzni: Lidové tiskařské, vydavatelské a nakladatelské družstvo, 19.2.1927, 29(42), s. 2. ISSN 1805-1596. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b7b47040-fb97-11e9-9cb9-005056825209>

Celkem k tomuto případu vyšly v *Českém směru* čtyři články a ani v jediném se nenacházejí informace o daktyloskopických stopách. Nadále tedy zůstává otázkou, zda se jednalo o přístup redaktora, který stopě nevěnoval žádnou váhu, nebo zda se jednalo o jiné důvody.

„Náměšťský vrah Oldřich Filipin pokusil se v noci na středu 30. března o útěk ze Znojenské věznice“⁷⁵

Díky tomuto krátkému úryvku lze dozajista vyloučit nedostatečný zájem o tento případ ze strany periodika. Poslední vydaný článek se věnuje dokonce Filipinově pokusu o útěk ze znojenské věznice. Snaha o sdělení co největšího množství informací o tomto případu se tak deníku nedá upřít.

Závěrem

Jak tedy vnímala společnost prostřednictvím tištěných médií nástup a zavedení do praxe této tehdy nastupující novinky?

Způsob prezentace daktyloskopie byl zpravidla vždy stejný. Média hovořila o pokrokové, naprosto důvěryhodné a bezchybné metodě pro identifikaci konkrétního jedince. Důkazy v podobě otisků prstů byly často označovány za dostačující k usvědčení pachatele a tím také k přesvědčení společnosti o vině či nevině. Metoda byla *Rudým večerníkem*⁷⁶ označena dokonce za „chloubu kriminalistiky“. Jednalo se o mocnou zbraň, která vyvolávala v očích tehdejších zločinců nemalé obavy.

Ti se tak museli přizpůsobit a adaptovat. Začaly se objevovat různé možnosti, jak se vyhnout ztotožnění za pomoci daktyloskopických stop. V tisku se častokrát objevily nejen články, které tuto metodu opěvovaly, ale také takové, které detailně popisovaly způsob snímání daktyloskopických vzorků a jejich následnou analýzu. Zločinecká adaptace tak do jisté míry dozajista souzněla se získanými informacemi právě z podobných článků. Hrozba daktyloskopie a dále také míra, do jaké byla společnost přesvědčena o její bezchybnosti, způsobovala podobným jedincům problém. Za použití falešných daktyloskopických stop, o kterých jsem hovořil výše, se objevila snaha o zpochybnění metody daktyloskopie a její celkové serióznosti.

Na základě analýzy dvou konkrétních kriminalistických případů a postoje tehdejšího tisku jsem se pokusil zodpovědět nejen otázku, zda uvedené tiskoviny píší o daktyloskopických stopách, ale také jakou váhu těmto stopám přikládají.

Zdá se, že některá média vnímají kriminalistické stopy ve formě otisků prstů jako druhořadé a v podstatě nepodstatné. Na druhou stranu se objevují i tiskoviny, které prezentují podobné stopy jako ty nejpodstatnější. Nalézt tiskovinu, u které by se zdálo, že informace o daktyloskopii cíleně cenzuruje, se mi ovšem nepodařilo. Veškerá média o daktyloskopii své čtenáře informovala, některá vnímala příchod této metody velmi pozitivně a s vysokým očekáváním.

⁷⁵ Český směr: deník Československé strany národně socialistické na českém západě. V Plzni: Lidové tiskařské, vydavatelské a nakladatelské družstvo, 1.4.1927, 29(77), s. 2. ISSN 1805-1596. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:2a7e86e0-fb63-11e9-837a-5ef3fc9ae867>

⁷⁶ Rudý večerník. Praha: Josef Haken, 11.09.1933, 14(211), s. [2]. ISSN 2571-3744. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b82a0d00-5a3a-11ed-84d6-0050568d9066>

Objevil se také článek, který kritizoval policejní složky za pozdní využití této nové policejní „chlouby“. V jiných případech periodikum své čtenáře o metodě informuje, i když pouze v menším měřítku.

Při mém pátrání se mi nepodařilo narazit na periodikum, které by o této revoluci v policejní praxi vůbec nehovořilo. V některých případech se může zdát, že různé články záměrně zatajovaly informace o daktyloskopickém přínosu, a to v momentě, kdy byly tyto stopy pro kriminalistický posun zcela zásadní. I přesto se informace o daktyloskopii v jiných člancích stejného periodika vždy vyskytují. Zpravidla ve všech mnou prozkoumaných tiskovinách se objevuje kladné hodnocení této nové metody. Lidé jsou tedy obecně obeznámeni s daktyloskopií a to prostřednictvím veškerých, ať už stranických, či politicky nezávislých tiskovin. Jak bylo již dříve řečeno, některé články jsou sepsány tak, že šíří dojem obecné znalosti oněch hlavních daktyloskopických myšlenek a pravidel. Otisky prstů jsou a v podstatě ihned byly vnímány jako nezvratitelný důkaz přítomnosti pachatele a o tom také svědčí onen případ pokusu o zpochybnění daktyloskopické metody. Daktyloskopie byla dle tisku společností po jejím zavedení ihned a zcela přijata.

Seznam zdrojů

Prameny

Čas 1014
Čech: politický týdeník 1904
Český směr 1927
Eva: časopis moderní ženy 1913
Expres 1929-1933
Lidové noviny 1904-1927
Národní listy 1904–1928
Plzeňské listy 1904
Plzeňský obzor 1904
Pokrok západu 1904
Rudé právo 1927
Rudý večerník 1933
Večerní České slovo 1924–1927

Internetové zdroje

FLAUDS, Henry. Nature. (Oct. 28, 1880) <https://www.nature.com/articles/022605a0>

BLABOLIL, Antonín. Bibliografie českých katolických novin a časopisů vycházejících v Čechách v letech 1800–1918. Praha 1970.
<http://librinostri.catholica.cz/download/BlabAnBiblKaCDo18-r.pdf>

Sekundární literatura

BALOUN, Pavel "Metla našeho venkova!": kriminalizace Romů od první republiky až po prvotní fázi protektorátu (1918-1941). Praha: Scriptorium, 2022. s. 77–80. ISBN 978-80-7649-041-3.

Becker (Peter) and Wetzell (Richard F.), *Criminals and their Scientists: The History of Criminology in International Perspective*

BECKER, Peter a WETZELL, Richard F. *Criminals and their scientists: the history of criminology in international perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. ISBN 1-316-03807-6.

BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.

BENEŠ, Vít a DRULÁK, Petr (ed.). *Metodologie výzkumu politiky*. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019. ISBN 978-80-7419-283-8.

BERÁNKOVÁ, Milena, Alena KŘIVÁNKOVÁ a Fraňo RUTTKAY. Dějiny československé žurnalistiky: celost. vysokošk. učebnice, Díl 3: Český a slovenský tisk v letech 1918-1944. Praha: Novinář, 1988

Cambridge, New York, Cambridge University Press, 2006, 492 pp., ISBN 0-521-81012-4 (PB); 978-0-521-81012-8 (HB)

CÍSAŘ, Čestmír. Socialistické Československo. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1962

COLE, Simon A. Suspect identities: a history of fingerprinting and criminal identification. Cambridge: Harvard University Press, 2001. ISBN 0-674-01002-7.

COLE, Simon A. Suspect identities: a history of fingerprinting and criminal identification. Cambridge: Harvard University Press, 2001, s. 32. – 59. ISBN 0-674-01002-7.

ČAPEK, Karel a Lidová tiskárna (vydavatelství : Brno, Česko). Jak se dělají noviny. Praha]: Lidové noviny, 1937

DEFLEM, Mathieu. Policing world society: historical foundations of international police cooperation. New York: Oxford University Press, 2002. ISBN 0199259623.

GALAŠ, Radek. Československé četnictvo (1918-1929). Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-3016-0.

GALAŠ, Radek. Československé četnictvo (1918-1929). Praha: Academia, 2019. s. 22-35. ISBN 978-80-200-3016-0.

GALTON, F., 1892. Finger prints. Londýn: Macmillan and Co.

HROCH, Miroslav. V národním zájmu: požadavky a cíle evropských národních hnutí devatenáctého století ve srovnávací perspektivě. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-298-7

CHMELAŘ, Josef. Státy, politické strany a tisk celého světa. Praha: Orbis, 1927

JÍLEK, Viktor, Univerzita Palackého a Univerzita Palackého. Dějiny české žurnalistiky od svého počátku do r. 1945. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, s. 18. ISBN 80-244-0576-8.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál, 2010, s. 53. ISBN 978-80-7367-698-8.

KOUDELKA, Jaroslav. Noviny, co jsou a jak se dělají. V Praze: Státní nakladatelství, 1932

NOSEK, Václav. Daktyloskopie, cheiroskopie, podoskopie. Kroměříž: J. Gusek, 1947.

Orság, Petr. Mediální text jako historický pramen – možnosti a limity interpretace. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc

STRAUS, Jiří. Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem: (do roku 1939).
Praha: Police history, 2003. ISBN 80-86477-18-5.

WEYR, František. Soustava československého práva státního. V Brně: Barvič & Novotný,
1921